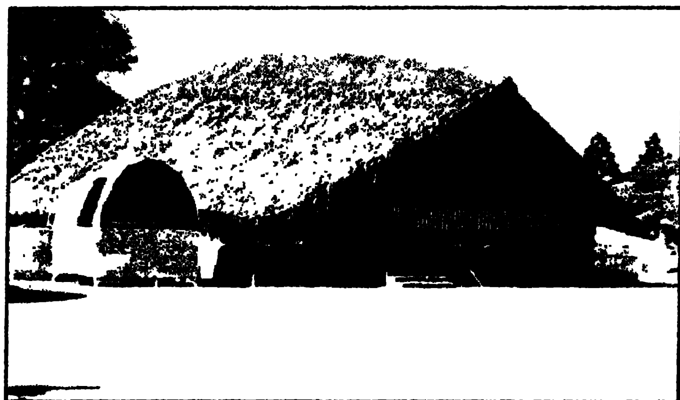
KA JINGLEHNIAM
KA HIMA KHYRIM

Da

I SHORTIMAI SYIEM

STATE CENTRAL LIBRARY

GOVERNMENT OF MEGHALAYA

SHILLONG

1. Books may be retained for a period not exceeding 15 days by members.
2. Books may be renewed on request at the discretion of the Librarian.
3. Dog-earing the pages of a book, marking or writing therein with ink or pencil, tearing or taking out its pages or otherwise damaging it, will constitute an injury to a book.
4. *Any such injury to a book is a serious offence; Unless a borrower points out the injury at the time of borrowing the book, he/she shall be required to replace the book or pay its price.*

Help to keep this book fresh & clean

KA JINGLEHNIAM
KA HIMA KHYRIM

Da

I SHORTIMAI SYIEM

DOR RS. 35/-

Published and Printed by :
Plinsimai Syiem at Ri Khasi Enterprise, Shillong
16.5.2002

CONTENTS

I Shortimai Syiem

I

SHI KYNTIEN AR KYNTIEN SHAPHANG I SHORTIMAI SYIEM

Nga thoh hangne khyndiat ban iathuh shaphang I mei, I Shortimai Syiem-sad ka Hima Khyrim (bam kwai ha dwar u blei).

I kmie jong I idei I Shinitimai Syiem, bad I kpa idei I Bad Nengnong. La kha ia I Shortimai Syiem ha ka snem 1892, bad la ring Kongor ha ka snem 1912 haba I la dap 20 snem ka rta bad I Sorendro Diengdoh na Sohra. I la shimti ia ka jinglong Syiem-sad jong ka Hima Khyrim ha ka 19 tarik u bnai February jong ka snem 1919. I la iap ha ka 28 tarik u bnai March 1987.

I la don khun khyndai ngut, lai ngut ki kynthei bad hynriew ngut ki shynrang. I ba nyngkong I dei I Krissimai bud ter ter i Kelip Singh, Kriem Singh, Basil Manik, Albert, Plinsimai, Philip Singh, Phelik Singh, Quinsimai.

I Mei I iathuhkhanna ba ha ka por ba I dang khynnah, I ju sngewtynnad eh ban sngap ia ki jingiathuh-khanna na ki kmie ki kpa bad na ki riew tymmen riew san, shaphang ka Hima Shillong, ba kumno ki shem ka jingeh bad ka jing-jynjar, bad ka jingjop ba ki ia kynduh. Haba ngi la sngewthuh, I ju iathuhkhanna ia ngi bad ia ki shongryngkat sahryngkat, kyrhai ngi ia shong sawdong ka lyngwiar dpei. Hadien I sa buh da ki jingthoh ban sah jingkynmaw ia ki khun ki ksiew. Haduh ka jinglong tymmen ruh I sngewtynnad ban iathuhkhanna ha ki khun ksiew bad ia ki paralok jong ki. I ju sngewtynnad ban thoh poetry, bad I ju hikai jingrwai da ki sur kiba sngew phylla. La don katto katne ki jingrwai ba I la ai ba kin rwai ha radio, bad ia ka poetry shaphang ka kyiad ruh kila pule ha radio.

I ju sngewtynnad ban leitkai sha lum sha wah katba I dang khlain, I ju sngewtynnad ban leit ialam bam khanna ia ki khun, ia ki lok ki jor bad ia ki khynnah. I ju pynsngewbha kumne man la ka snem. I ju sngewtynnad ban peitkai ia ki jingthung sha kper bad ban leit kheit tit sha khlaw bad I ju ong ba ka meiramew ka ai jingshait jingkhlain ia I. I pynsngewbha ruh ialade ban leit jingleit, wat sha ka jaka bym lait motor ruh I pyrshang ban leit da ka kjat lane ban shu kit da ka khoh ba kit briew, tang ba in ioh leit peitkai ri, im ju ud wat ynda I la thait ruh.

Wat ynda I la tymmen palat ia ka 90 snem tam ruh, ka bor kynmaw jong I ka dang khlain bha. I kynmaw thik-thik ia la ka jong ka kamram kaba I dei ban pyndep ha ka niam ka rukom ka Hima shisien shi snem. Wat haduh ki sngi ba I la jan khlad I ialeh katba lah ban leh hi da lade ia ki jingdonkam baroh ban pyndep ha ka niam shisien shisnem, ha ka Shnong Syiem ha Smit.

I la ai ha nga ia baroh ki kot Kiba I la thoh ba ngan pynmih. I shong I sah bad nga haduh ba In da khlad na kane ka pyrthei.

Plinsimai Syiem.

KTIEN LAMPHARANG

Dr. B. S. Syiem
Syiem Ka Hima Khyrim

Ka Pomblang bad shad ka Hima Khyrim ka long ka jinglehniam ba shisien shi snem ban ai-nguh ia U Blei Trai Kynrad ban bha ban miat ka Hima ka Sima. Hangne ka don ruh ka tem ka put bad ka shad ka kmen.

Dei sa tang ha ka Hima Khyrim ba dang sah dang neh ka jingbat niam tynrai ha ka Hima. Ka Ïing-sad kaba don ha Smit ka long ka dak ka jinglong ba kyrpang ka Hima ha ka Ri. Kine ki pyni ia ka jingstad u Barim uba la buh ia ka jingsynshar Trai Ri kaba don ha ka Ri haduh mynta. Nga sngewsarong ban ong ba ngi long ka jait bynriew kaba don lypa ia la ka jingngeit Blei bad ka jingsynshar.

Bun ki stad bad ki riew pyrkhat ki la wan lum jingtip shaphang ka Pomblang. Don ruh kum i Dr. Homiwell Lyngdoh iba la buh da ka jingthoh kaba bniah.

Kane ka jingthoh ba mynta ba la pynmih na ka jingbuh i Mei Ieit Shortimai Syiem ba la khlad noh, i Syiem-sad barim ka Hima, ka long ka jingpyni ha khmat baroh da ka jingthoh ia ka nguh ka dem ka Hima ha u Trai Kynrad. Ka nongthoh ka la long ka briew kaba stad bad.ba shemphang, kaba ju mlien ban iathuh bad thoh ia ki khanatang bad ki jingrwai.

Nga kyrmen ba kane ka kot kan long ka jingiarap ia kito kiba kwah ban tip ia ka Niam Tynrai ryngkat ki Riti ha ka Hima Khyrim.

Smit
25.2.2000

KA LAMPHRANG

Shri R. T. Rymbai, I.A.S. (Retd)
President, Khasi Authors' Society.

Ngi ainguh ia U Blei Trai Kynrad, Nongthaw Nongbuh ba I Shortimai Syiem, Syiem-sad ka Hima Khyrim, shuwa ba in leit sha Duwar jong U Blei ha ka sngi Ïew Lyngka ha ka 28 tarik u 'nai Lber 1987, ban iehnoh ia kane ka pyrthei shongbasa, ban iadonlang donryngkat bad la ka mei ka 'iaw, u ñïi u kong junom la junom, i la lah ban pyndep ia ka jingthoh jong i ba pynmih mynta ha kane ka kot ba kyrteng, Ka Jinglehniam Ka Hima Khyrim. La im lah shuh ban iohi ia ka ha ka dur jong ka kumba la shon ia kaba i la thoh bad ba la nangpeit ïit bad pynshongbeit da i Kong Sitimon Sawian, nga ngeit nangtai na Neng in sngewtynnat ban peit ia kaba ha Tbian ba ki la pyrshang ban pynwandur ia kaba ki matti jong i ki la iehnoh ban long ka nongpateng ba kordor jong ngi ki longdien, ki khun ki ksiew ki Hynniew Trep. Bunsien bunsien, ngi ju bynñiaw ba ki longshuwa ki rah noh ka jingtip, jingnang, jingsngewthuh bad jingshemphang ryngkat bad ki, khlem da iehnoh ha ki pateng ba bud. Ka shong mynta ha ki pateng ba dangkhie dangsan ban pyndonkam hok ia kane kaba ki ioh.

U Blei Trai Kynrad U la ai ia i ka r'ta ba biang ba pura hangne ha snieh pyrthei, i la iehnoh ia ka hadien ba i la dap 95 snem. Ha ki sngi ki snem ka jingim jong i, naduh ba i la sdang ban nang ban iabud ia ki jingpynkhreh pynbiang jong kiba ha shuwa jong i tat haduh ba in leh hi da lade ban pyndep ia ki jingpynkhreh baroh kiba donkam ha ka ban pyndep biang biang ia kane ka Jinglehniam kaba kynthup ym tang ka duwai ka phirat, ka kñia ka khriam, hynrei ruh ka put ka tem, ka shad ka

kmen, ka riam ka beit, ka rong ka rup. Lyngba kine ki por baroh i la ioh ka jingtip ba pura, ba kat ka jong i ym don shuh, shaphang kane ka Jinglehniam ha ka Hima Khyrim. Hangne ngi iohi ia ka sap paka ka tipbriew tipblei u khun Khasi-Pnar ban syrtok ka longbriew manbriew ——— ha ka tiphok tipsot, tiplok tipjor, tipkur tipkha bad ka burom ieit ba khraw ia la U Nongbuh Nongthaw ia ka longrynieng manrynieng, ban wan ha khmat jong U da ka nguh ka dem, ka duwai ka phirat ryngkat ka put ka tem, ka shad ka kmen, ka riam ka beit. Kane keiñ ka dak jong ka jingsngewnguh janai jaton ia la U Kynrad Uba la ai ia ngi ka jingim ba kat ka ym don shuh ha khrum ka bneng ka ban khamkor, ba ka dei ia ngi ban ri ban sumar ia ka ha ka hok ba shisha ba Un sngewhun ba ngim shym la lyndet ia ka jingai jong U. Hangne keiñ ngi sngewthuh ia ka jingshemphang bad bor pyrkhat ba jylliew jong ki Hynñiew Trep kaba palat liam bad pher bak-ly-bak na ka jong kiwei pat, ba ngi wan ha khmat la U Nongthaw da ka khmat ba phuhmat, da ka rwai ka kmen, ym da ka iam ka lynniar, ka iaid lyngkhuit ne sop dpei pynisih ialade. Kaba long pynban ban pyndiaw ne pynbitar ia U, balei keiñ ba ym don jingsngewnguh ia kaba kor tam kaba U la ai.

Baroh baroh ngi la ju iohsngew ia ka Shad Nongkrem, kiba leit peit ia ka na jan na jngai ruh u paid byllien, ba ka dei ka leh niam ka Hima Khyrim, kaba sa tang ma ka na ki Hima Khasi jong ngi ba dang bat la ka riti dustur ba la tang la buh naduh mynbarim bajah, ba dang sah ka sap ka phong jong ka kumba la ju long, bad ba nang pynroi ia ka kat kum ba ialam ki por ha ka jingiabeh ban nangkiew nangkiew shalor da kaba ieng skhem ha la tynrai. Namar ka jingkiew shalor khlem da skhem ki kjat ha la ka tynrai ka pynkylla baji, ka pynkylla khongpong. Ngi

la ju bna bad ju tip ruh ia kane ka Shad ka Lehniam na ki kot bad jingthoh kiba shu tip pateng. Wat kaba ngi iohi luk liak ha ka shi sngi ne shi por ka long, kumba ong noh, tang kaba habar kaba ha sla. Hynrei mynta ka long ka sien ba nyngkong nyngshap ba ngi da tip na iba da lade hi i pynkhreh pynbiang ba ka Jinglehniam bad ka Shad ka Kmen kin long kiba paka, ba janai, ba phuh ba phieng, ba itynnat ba ihun ha khmat U Blei u briew, uba wan peit wan jngoh sngewbha, ne uba wan ban ia syllok ban bha ban miat. Ka jingiapher, namar kata, kaba ngi tip mynshuwa bad kaba ngi tip mynta ka long, haba ai nuksa, kumba haba dih ia ka um pohliew beit na ba ka kyrsoi na kpoh ka mei ram-ew, khuid khlir khlir ha la ka mad bad iwbih la jong bad kaba dih ia ka na ki tyndong siej ne ki khiew khyndew ne ki khiew phiang haba la tong ia ka. Hangta phim ioh shuh ia ka mad bad jingiew ba paka jong ka: la ia khleh ka jingiew jong kito ha kiba la buh la tyngkai ia ka.

Ha kane ka Jinglehniam ngi shem haduh katno ba ka duwai u Khasi-Pnar ka don ka sapblei paka ha ka, bym iehnoh iano iano hapoh ka jingker jingda jong U Blei Trai Kynrad, ba ka jaitbynriew kan khie kan san, kan bha kan miat, kan roi kan pa, kan khlain kan eh, ban bha ka longsyiem man-syiem, ban bha ka long kynthei long shynrang, ban bha u khun u hajar, ban bha ka hima ka sima, ban nangkhraw u bhet u bhar.

Ngi kyntu namarkata ia ki khun ka ri baroh, khamtam, ki pateng ba dang khie, kin pule sani ia kane ka kot namar la ka ri bad ka jaitbynriew. Kin ioh ka jingsngewbha bad jingmyntoi artat.

Oakland, Shillong
27.4.1987

VII

KI KYNTIEN PYNBUD

Katba nga dang pule ia kane ka jingthoh i Syiem-sad ka Hima Khyrim, i Shortimai Syiem (bam kwai ha dwar u Blei), ha ryngkat kiwei ki jaid Syiem kiba la ju long syiem long kmie ha ka hima Khyrim naduh ba ki la wan long bynriew hapoh ki pud ki sam jong katei ka Hima, nga sngew kumba nga iohi ia i bad ba nga sngap ia ki kyntien kiba la thoh ha kane ka kot ka Jinglehniam ka Hima Khyrim na ki shyntur ba im jong i. Nga ngeit ba ma i nangtei na neng i iohi ia ka jingpyrkhat jong ki khun ki ksiew bad ia ka jingim jingmut jong ki ban pyndep ia ka kamram kaba i la aiti pateng. U Blei U Trai Kynrad ruh Un sei Un ai bor ai buit, Un kyrkhu kyrdoh ia ki khun ki ksiew ha ka jingkit khlieh ban shon bad pynneh ia kane ka kot.

Nga la ioh ban sngap ia ki khanatang jong i naduh ba nga dang khynnah rit bad nga sngew shlur ban ong mynta ynda nga la rangbah da ka jingong kum u rangbah ba don tang iwei ne ar hangne hangtai kiba long kum ma i kiba lah ban thoh bad pule khlem da leit skul ban shah hikai ban pule bad thoh. I don ka bor kynmaw kaba khlain bad shai wat haduh ki sngi ba in khlad noh na kane ka pyrthei.

Ka ju don ka jingong ba ma ngi kum ka jaidbynriew ngim ju ai pateng ia ka jingtip jong ngi ha ki longdien bad ki pateng ban mih bteng. Kane mynta ka dei ka jingai pateng ha ngi ki longdien na ka kmie kaba la iohi jngai ba ka pateng ka ban mih bteng kan long ka pateng kaba nangtlot nang duna ka bor kynmaw, namar ka jingbun kam bad ka jingshoh lynter jong ki lyer kiba beh na shabar (Outside forces) kiba iai ialeh ban

pynklet bad pynartatien ia ngi ki longdien. Kane ka kot kam dei kaba thoh da ki riewstad (scholar) hynrei da ka trai kaba long ka nongleh bad nongpyndep da lade hi ia ka jingleh niam ka Hima Khyrim, U Blei Uba stad wat la i Syiem-sad im shym leit skul pule hynrei nga tip ba ka dei ka jingthoh jong i hi bad ia kaba la pynbeit pynryntih da I kong Sitimon Sawian bad namar ba nga ioh ia kane ka lad ban thoh ia ki kyntien pynbud, da ka jingsngewrit nga ruh nga la pyrshang lem ban ia pynbit pynbiang katba nga lah synei.

Nga sngewkitburom ia i Kong Plinsimai Syiem bad ki khun ki ksiew kiba im jingmut ban pyndep ia ka kamram kaba i Syiem-sad (bam kwai ha dwar u Blei) i la aiti ha i. To U Trai Kynrad, u Suidnia bad i kmie jong i ka Syiem-sad, kin nang kyrkhu kyrdoh ia i bad ki khun ki ksiew bad ban nang pynlah ia i ban nang pyndep shuh ia ki kyntien sneng kyntien kraw bad ban im ka jinglong jingim kaba khraw ka ban ia bit dur bad kita kiba ngi ieit ngi burom.

Grosswell Mylliemngap
Lyngskor Khyrim.

1

KA NIAM KA HIMA KHYRIM

Kane ka Niam Hima ka la neh pateng la pateng naduh ba la thung syiem ia ka Pah Syntiew. Ki Bakhraw, ki Basan bad ki khun ki hajar ki la pynkhamti ha ka ia ka jinglong Syiem-sad bad ba kan shong kan sah ha ka Ïingsad Ïingsunon, ba kan pynbiang ruh ia ki dah ki dong baroh ha ka jinglehniam leh rukom ka Hima Shillong shisien shisnem.

Kane ka Niam Hima ka neh haduh mynta kine ki sngi. Ka long shisien shisnem ha Smit ka jaka shong Syiem ne ka Shnong Syiem ka Hima Khyrim.

Shuwa ba kin wan shong ha Smit, ki syiem ki shong ki sah ha Nongkrem.

Ha ka por ka jingsynshar u Phareng, namar ba ka Shnong Syiem ka dang dei ha Nongkrem, ka jingpyndep ia ka Niam Hima bad ka shad ka ju long ha Nongkrem. Kumta ki Phareng ki la jer kyrteng ia kane ka jinglehniam da ka Shad Nongkrem (Nongkrem Dance). Ha ka por ba synshar u Syiem Klur Singh bad ka Syiem-sad Jir Kiri, ka Ïingsad ha Nongkrem ka la pluh noh. Kumta sa leit thaw Ïingsad noh ha Smit, kaba la neh la sah haduh mynta. U Basan Nongkseh bad u Basan Nongumlong ki dei ki Basan ka hima Mylliem, hynrei ha kane ka Niam Hima Khyrim ki wan ai blang man ka snem, ki bat ia kane naduh ka por ba dang seng nyngkong ia ka Hima Shillong namar ba kidei ki trai nongseng Niam, kumta kim nud ieh ia la ka hok kaba seng ki kmie ki kñïi ha ryngkat u Saidni Long Syiem. Kumta haduh mynta ki ia don bynta ha ka Niam Hima kaba pyndep ha Smit.

KA JINGLEHNIAM KA HIMA KHYRIM SHISIEN SHISNEM

Shuwa ban long ka jinglehniam la dei ban sop shuwa ia ka Ïingsad ka Ïingniam ka Hima. Ki da buh ba dei tang ha ka sngi Ïew Rynghep ban sop ia ka Ïing-sad.

Shuwa ba kin lied ia u phlang, u Sohblei Mawroh u dei ban kiew nyngkong halor tnum ka Ïingsad bad ba un sdang ban lied ia u satep, hangta ki sa ia kiew ki paitbah ban ia lied pyndep. Ki ju sop tang shiliang ia ka Ïingsad man ka snem bad dei ruh ban pyndep sop ia ka tang shisngi.

Ha ka sngi Ïew Shillong baroh ki dhulia ki la dei ban wan sah lupa ha Ïingsad.

Ha ki snem kiba mynshuwa ki dhulia ki sah ha Ïingsad lai bnai shuwa ban long ka Jingleh-niam. Hynrei mynta ha kine ki snem kiba hadien na ka daw ka jinghiran ka pyrthei, ki dhulia ki wan sah tang artaiew shuwa ka Jingleh-niam. Namar kat kum ka rukom kidei ban ia hikai tem ksing, man ka janmiet bad mynmiet ha Tyngkong Ïingsad. Man ka miet ki tem ia ki skit Sing-niam baroh. Ki hikai kumne namar bym bit ban bakla ha ka por ba ki leh niam. Ka hima ka dei ban pynbiang ia ka bam ka dih, ka jain ka nep, ka kup ka sem bad ka bainong baini ia ki dhulia.

Ha ka miet sngi Ïew Umni, artaiew shuwa ka Jingleh-niam, ki dhulia ki pdem um shisong u thribah ba kin thain kyrwoh. Ha ka sngi Ïewduh la dangstep phyrngap ki dhulia ki ia mih sha Tyngkong ban ia thain kyrwoh, ki kyllain arbud ba kin sngewthuh ki khun ki hajar ba ka Jingleh-niam kan long sa artaiew Ïewduh. Ki thain kumne da ki phew tylli. Ynda ki la

dep ki sa phah ia kine ki kyrwoh ha kata hi ka sngi Ïewduh sha ki Lyngdoh bad ki Basan Raid. Ki Lyngdoh bad ki Basan Raid pat ki sa phah sha man ki raid ki shnong ba kin ia lum ia u synñiang u bynhei ba kin thied blang, ban ia wan bujai ne wan ai ha ka Jingleh-niam.

Ha ka sngi Ïew Rynghep, ha ka taiew ban sdang ia ka jinglehniam ka Syiem-sad ka pdem jyndem ha u shang, ka ban pyndonkam ha ka Jingleh-niam.

Ha ka sngi Ïew Shillong, mynsngi ki dhulia ki ia leit sha wah ban sait ia ka bom, ban sait ia ki ksing bad kiwei kiwei ki tiar ki ban pyndonkam ha ka niam. Ynda ki la dep ki wan phai sha Ïingsad bad ki sa ia tem bom tem ksing ha Tyngkong bad ki dhulia ki ia shad mastieh. Ha kane hi ka sngi u Lyngdoh Lawai u wan rah u diengsning uba dei ban teh ha u Rishot Blei.

KA SNGI KABA NYNGKONG

ÏEW PAMTIAH

Kane ka dei ka sngi kaba nyngkong ba ki sdang ia ka Jingleh-niam.

Shuwa ban kynih u syiar nyngkong ne ban pah ki sim ki doh, ki dhulia ki mih ha Tyngkong, ki tem tang ka bom. Kane ka long ka rukom ba ki pynbna ba la sdang ka niam ka rukom. Ki tem ruh khlem sangeh, ki sa pynwai shuwa ba kan mih ka sngi.

Mynstep ka Syiem-sad bad u Sohblei Mawroh ki ia mih sha Shlur. U Sohblei u weng noh ia u shylliah bad ia u diengsning uba rim na u Rishot Blei. Ka Syiem-sad ka ai ka jaiñsala thymmai bad u diengsning thymmai uba la wanrah u Lyngdoh Lawai, ha u Sohblei. Nangta ryngkat bad ka Syiem-sad u sa rah ia ki sha Tyngkong. Hangta u Sohblei u sa shim ia ki tiar kiba don ha u diengsning uba rim u sa teh biang ia ki ha uta u diengsning uba bujli thymmai bad u sa sop da kata ka sala thymmai. Ia ki tiar kiba don ha u diengsning dei ban tip tang ka Syiem-sad bad u Sohblei. Ynda ki la dep ki sa leit rah biang sha Shlur. U Sohblei Mawroh u sa teh ia uta u diengsning ha u Rishot Blei bad u sa kli biang da u shylliah tymmai ia u. Ha kane ka sngi u Lyngdoh Nongjri ia uba khot u Sohsla, u wan rah ki sla kñia kata ki kliar lakait bad ka lakhar, kiba pyndonkam ha ka niam. U Lyngdoh Nongjri udei u jaid Nongkynrih.

Janmiet ka Syiem-sad ka thep ka jyndem iad-um ha ki khra lai tylli bad ka buh ia ki hạ ka lyngknot ha ka kamra shetja ba ki khot ka Ïingbah.

Ha ka niam don artngut ki Sohblei, u Sohblei na ka jaid Rumnong uba dei ban leh bad pyndep ia ka niam ha ka suit ka shor bad ha ka kñia ka khriam, u Sohblei na ka jaid Mawroh pat u don la ka bynta ba u dei ban leh bad u long ruh kum u nongiarap ia u Sohblei Rumnong.

Ka Jingleh-niam ka sdang mynmiet ynda la wan u Sohblei Rumnong. U shong harud ka dpei u phai khmat sha ka ding. Ryngkat hangta la don lang u Syiem, ki bakhraw batri bad ki khun ki hajar. Hangta ka Syiem-sad nyngkong eh ka shim ka jyndem na u wei u khra uba na khmat uba dei u jong u Blei Shillong, ka khleh iad-um ha ka pliang rnong bad ka sa theh ia kane ha uwei u klong. Ka ai arti ha u Sohblei ka da ong artat "Ia u Blei Shillong". U ruh u shim arti ia uta u klong. U wei u Dhulia Rangbah uba ieng hajan jingkhang u la phah ia ki dhulia ba kin tem ia ka Ksing-suit ha Shlur. U Sohblei Mawroh uba shong hajan u Sohblei u tbeh kseh, bad u Sohblei u sa suit ha u Blei Shillong u da ong kine ki ktien —

"Kur-r-r-
Ko Blei Shillong
Ban bha ka longsyiem mansyiem
Ban bha ka long kynthei ka long shynrang,
Ban bha u khun ban bha u hajar
Ban bha ka hima ka sima,
Ban nangkhraw u blang u bhet
Da ieng ka pynbha na dong shadong".

U suit barch shi klong harud dpei. U sa ai ia u klong ha ka Syiem-sad. Ynda la dep suit u Sohblei, ki dhulia kila kylla ksing. Ka Syiem-sad ka khleh iad-um biang sa na u khra u ba ar, u jong ka Blei Long-syiem, ka sa ai biang kumjuh ha u

Sohblei ia u klong ka da ong, "Ia ka Blei Long-syiem" bad u Sohblei u sa suit ha ka Blei Long Syiem u da ong kine ki ktien.

"Kur-r-r-
Ko Blei Long-syiem
Ko ba seng ia ka longsyiem mansyiem,
Ko ba sei ia ka long kynthei
Ko ba sei ia ka long shynrang
Ba long ka hima ka sima
Ba long u khun ba long u hajar,
Ba long ka ïew ba long ka hat.
Ba long uba rit ba long uba heh
Phin nang kyrkhu maphi
Phin nangkyrdoh maphi
Phin nang aibuit maphi
Phin nang aibor maphi
Haba jynjar bad shitom u khun u hajar
Ka bor ka buit iada maphi
Ko Blei Lyngsyiem"

U suit baroh shiklong harud dpei.

Ynda la dep suit, ki dhulia ki la kylla ksing bad ka Syiem-sad ka sa khleh iad-um sa shiklong na u khra uba lai u jong u Saidni (Suidnia) Longsyiem bad ka ai biang kumjuh ha u Sohblei ka da ong "Ha u Saidni Longsyiem." u Sohblei u shim ia u klong, u sa suit, u da ong kine ki ktien —

"Kur-r-r-
Ko Saidni Lyngsyiem
Ko ba seng ia ka niam ka rukom
Uba rit uba heh,

Ia ka ïew ka hat,
Ka hima ka sima,
To nungbthah maphi nangkyrkhu maphi
Ko Saidni Longsyiem,
Ban iar ka hima ka sima,
U khun u hajar
U barit uba heh,
Ka khrong ka pynshok,
Ka spah ka hajar,
Ka ïew ka hat
Baroh na khlieh ha kjat
Ba la pynlong maphi
Ba la seng maphi
U Saidni Longsyiem
Mynta ho ka la ieng ka niam ka kam jong phi."

U suit baroh shiklong harud dpei.

Ia kine ki khra iad-um baroh lai tylli la buh kyrpang la u jong u jong u khra — uba buh na khmat dei na ka bynta u Blei Shillong, uba hapdeng na ka bynta ka Blei Longsyiem bad u ba na dong na ka bynta u Suidnia Longsyiem. Ia u khra iad-um uba dei ia u Blei Shillong bad ka Blei Longsyiem ym ju bit ban pyndonkam ha kiwei kiwei ki kam hynrei tang na u khra u Suidnia Longsyiem lah ban pyndonkam ha kiwei-kiwei de kiba dei ha ka jingsuit. Ka jingai bad ka jingsuit ka long barabor kumjuh kumba la iathuh haneng.

Ynda u Sohblei u la pyndep ia ka suit ka shor, baroh ki dhulia ki sa pynwai noh ka ksing. Hangta u Syiem Rangbah bad ki ba-khraw batri ryngkat kiwei-kiwei kiba ia don ha Ïingbah ki iamih sha Shlur. Ha kane ka kamra heh ha kaba don u Rishot Blei baroh ki ia shong riang. Nangta ki dhulia ki ieng

sa ka suit ka shor ia u Biskorom. Uwei na ki rangbah dhulia (kata u wei na ki sawngut ba ki thung ba ki dei ki rangbah kiba ioh jainspong muka, kine kidei ban kitkhia ha ka kam bad ba kin hikai ia ki dhulia khynnah) u sa shim shi klong ka iad-um, u sa duwai bad kren kine ki ktien —

"Ko Biskorom
Ko ba seng ia ka niam ka rukom,
Ia ki Syiem ki kynrad,
Ia ka bom, ka ksing, ka padiah , ka tangmuri,
U dhulia u dhutar,
To nang iarap to nang aibuit nang aibor maphi
Ban iar ban bha kiei kiei baroh
Ban neh ka niam ka rukom
Ban neh ban khraw u blang u bhet
Ban sah ka nam ka burom
Ki syiem ki kynrad
Ban neh ka seng ka dang, ka suit ka shor
Ban neh kynthei ban neh shynrang
Ha ïing syiem ïing patsha
Ban bat ia ka niam shisien shisnem,
Peit keiñ ioh don uba shun uba pen
Nangda nangker maphi,
Ka sneng ka jong phi ka kraw ka jong phi
Ka bthah ka jong phi na khlieh ha kjat,
Ban nang heh u synñiang u bynhei
Ban nangheh ka bishar ka khadar
Kumba la buh maphi,
Ha ryngkat maphi Ko Blei Synshar
Ban pynbha, ban nangap nangri nadong hadong ia kita baroh."

U shuit laisien bad u sa iadih ia kaba tam baroh para dhulia na uta u klong. Ynda ki dhulia ki la pyndep ia ka suit ka shor ki sa ia tem ia put ia ki shiphew ki sur ksing bad ki arphew hynriew sur ki ksing niam kumne —

Ka Ksing Blei ki tem haba suit ia u Blei Shillong kylla ksing haba suit ia ka Blei Longsyiem.

Kylla dien trai haba suit ia u Saidni Longsyiem.

1. Ka Ksing Blei
   1) Ardieng
   2) Laidieng
   3) Lai kyndup
2. Ka Kruin Shang Kylla Sing Mastieh.
3. Ka Sing Khrop
4. Ka Sing Lynti lane Sing Mih. (Sur Lurmaw)
5. Ka Sing Kynther
   1) Sei dieng
   2) Tynruh
   3) Kynting dieng.
6. Sing Kher
   1) Ardieng
   2) Krud
   3) Shi tynruh
   4) Ar tynruh
   5) Shi kynting dieng
   6) Ar kynting dieng
7. Ka Sing Shaiwew lane Sing Surmaw
   1) Sei dieng
   2) Tynruh
   3) Kynting dieng
8. Ka Sing Rong
   1) Sei dieng lane sdang

2) Shi dieng
3) Lai dieng
4) Shi Krud.
5) Ar Krud.
6) Shi Tynruh.
7) Kynting dieng.

9. Ka Sing Shangkih.

10. Ka Ksing Mastieh.

Ia ka Sing Blei, ka Sing Khrop, ka Sing Lynti, ka Sing Kynther bad ka Sing Shaiwew ki tem tang da ki ksing artylli, ka padiah, ka tang muri bad ka kynshaw, hynrei ia ka Sing Mastieh, ka Sing Rong bad Sing Shangkih ki tem bad ka bom.

Ynda ki dhulia ki la lah tem ia ki Sing Niam baroh, ki sam ka khapiah kaba la thang ia kiba ia don ha Shlur. Ki ai shuwa ia u Syiem, ia ki Sohblei, ia ki bakhraw ha ka liang-nonglieh bad ia ki dhulia, nangta ki sam sa ia ki paitbah ha ki prah artylli, uwei u briew u sam na ka liang ki kynthei bad u wei na ka liang ki shynrang, ki sam lai sien laiwat bad man ka kynti ba ki sam ki da ba kseh ia ki nongsam. Ynda kila ia dep bam, ki dhulia ki tem ia ka Sing-Risa. Ki paitbah ki ieng baroh arliang u Rishot Blei ki ia kynhoi ia risa khyndai sien. Ia ka Sing Risa ki tem tang da ki ksing artylli ki tem ha ka sur ba sdang Sing Mashieh, ki ia risa ia kynthoi 6 (hynriew) sien, ki sa kylla Sing Mashieh 3 (lai) sien bad ka risa ka khynhoi. Ia kata ki khot ka Risa Bah. Ynda la kut kane ki dhulia ki tem ia ka Sing Shad Tyngkoh. Ki jaid Bakhraw jong kine ki raid harum ki ia shad Tyngkoh arngut arngut.

1. U Sohblei bad u Dhulia

2. U Nongbri bad u Nongkrem
3. U Mawlieh bad u Mawshai.
4. U Nongkynrih bad u Lawai.
5. U Basan Nongkseh bad u Basan Nong-umlong.
6. U Syiem Rangbah bad u Syiem Khynnah ne bad u Bakhraw. Sa ki syiem khynnah.

Ki nongshad ki sdang na u Rishot Blei bad ki shad laisien laiwat. Shuwa ba kin shad baroh ki leit nguh shuwa ia u Rishot Blei bad ia u Syiem Rangbah. Ha ka Sing Shad Tyngkoh ki tem tang kawei ka ksing shynrang, ka padiah, ka tangmuri bad ka kynshaw. Hynrei haba shad Tyngkoh ki syiem, ki dhulia ki tem da ka sing kynthei bad u paitbah u ieng baroh arliang ban ia kynhoi bad ia risa laisien bad dei ban don ki nongtbeh kseh baroh arliang.

Katto ka la kut ka jinglehniam ha kane ka miet. U Bakhraw Nongkrem um ju don kti ei ei ha ka Niam. Kim ju shad bad ym ju shim blang na ki namar ba don ki daw ba kim pat nguh ia u siar u byrnai, naduh kata ka por ba la jia ba la pluh noh ka Ïing-sad ha ka por ba ka dang don ha Nongkseh.

Ha ka Niam ki khot, "Ko Nongkrem", kata ki khot ia utai u ba seng nyngkong ia ka Niam ha ryngkat u Suidnia Longsyiem, kim sngew-dei ban pynduh ia ka nam ka kyrteng utai u nongseng hok ia ka Niam. Ha ka Shad Tyngkoh haba ki khot, "Ko Nongbri Ko Nongkrem", kata ki khot tang ia ka nam uta uba la seng nyngkong ia ka Niam ryngkat u Suidnia Longsyiem. Kim nud ban pynduh ia ka nam ka kyrteng utai u nongseng hok ia ka Niam.

KA SNGI KABA AR

ÏEW UMNI

Dang step phyrngap ki dhulia ki pynmih ki ksing na Shlur sha Tyngkong. Ki tem ia ki Sing Niam baroh bad ynda kila lah tem ki wah ia ki ksing baroh ha Tyngkong.

Ha ka por mynsngi ki rangbah bad ki khynnah ki ia wan ban ia leit soi lynti naduh Duwan Ïingsad haduh Lum Ïewduh. Ki tem ka Sing Shadwait, ki tem tang da ka bom bad ki da ia shad lymmuh artad lynti katba ki dang ia soi bad ia pynkhuid ia ka lynti, haduh ba kin da poi ha Lum Ïewduh. Ynda poi ha Lum Ïewduh ki da ia soi ia pynkhuid ruh ia ka Lympung ha Lum Ïewduh. Ynda ki la dep haba ki ia wan phai-ruh ki leh kumjuh haduh ban da poi ha Ïingsad. Janmiet ki dhulia ki tem ka Sing Mastieh ha Tyngkong bad ki rangbah na ki jaid Bakhraw jong ki Raid ki ia shad mastieh arngut arngut ha Duwan Ïingsad kumne harum :—

1) U Sohblei bad u Dhulia.
2) U Nongbri bad u Nongkrem.
3) U Mawlieh bad u Mawshai.
4) U Nongkynrih bad u Lawai.
5) U Basan Nongkseh bad Basan Nongumlong.
6) U Syiem Rangbah bad uno uno u Syiem Kynnah.

Haba shad mastieh u Syiem Rangbah ki paitbah ki ieng baroh arliang, ki ia kynhoi ia risa bad ki siat suloi, lai sien laiwat ha ka por ba ia nguh u Syiem bad uno uno uba shad lang.

Mynmiet ki briew ki ia wan sha Ïingsad. Ynda la wan u

Sohblei, u Syiem bad ki bakhraw, ka Syiem-sad ka khleh iad-um biang kumjuh kumba ka leh ha ka miet Pamtiah bad ka ai arti ia u klong ha u Sohblei bad u ruh u shim arti ia u klong, u suit ha u Blei Shillong, ha ka Blei Longsyiem, bad ha u Said-ni Longsyiem. U suit kumjuh kumba u leh ha ka miet Pamtiah, bad ki dhulia ruh ha Shlur ki suit ki shor ia u Biskorom kumjuh kumba ki leh ha ka miet Pamtiah. Nangta ki dhulia ki sa tem ki sa put ia ki Sing Niam baroh. Ynda ki la dep, ki iasam khapiah, bad haba kila ia dep bam khapiah bad iadih iad-um, ki tem ia ka Sing Risa, nangta sa ka sing Shad Tyngkoh, bad ki ia shad ruh kumjuh kumba ki ia shad ha ka miet Pamtiah. Nangta ki sa kñia tangmuri ia ka Blei Shynshar. Haba ki kñia tangmuri ki tem da ka sing-kynthei bad ki nongshad arngut ki dei ban shad naduh ba sdang kñia haduh ban da dep, kim bit ban sangeh. Ha kane ka jingkñia ka Syiem-sad ka ai ha uwei na ki rangbah dhulia ia ka liang-nonglieh ha kaba la don kawei ka lakait, 5 kyntien u kwai, 5 sla u tympew, u khaw, ka jyndem bad ka sla diengsning, shi luta ka um bad kawei ka syiar kynthei kaba thoh stem. Uta uba kñia u shong hajan jingkhang u phai khmat sha phang shathie, bad u siang ia ka kliar lakait, halor ka sla u buh artylli ki sla tympew shaphang mihngi, artylli shaphang sepngi bad shisla hapdeng bad u buh pat ar kyntien ki kwai halor ki tympew shaphang mihngi, arkyntien shaphang sepngi bad shikyntien hapdeng, haneng ka sla u pynieng ka tangmuri, shaphang ka kti kamon u pynieng ia u luta um bad ia ka pliang kaba don u khaw bad ka jyndem u buh ha khmat bad ia ka syiar u bat ha ka kti u kñia kumne :—

"Ko Lei Synshar!
To sngew to sngap
Ba la ieng kane ka syiar ha ka nam ka jong phi,

Ba la pynlong maphi ba la buh maphi
Ba la long ka bom ba la long ka ksing
Ba la long ka ktang ka muhuri,
Ban neh u Syiem u Patsha,
Ka hima ka sima, u khun u hajar,"

U sa theh ka um shisien suit nalor ka syiar ha ka sla kñia, u sa ong biang :—

"Ko Lei Synshar
Ban biang ka long syiem man syiem
Ban biang ka bishar ka khadar,
Ban bha u khun u hajar,
Ioh lait na kumon ioh lait na kadiang,
Ia ka duna ka shiteng pynbiang maphi
Ban neh ka nam ka burom jong phi."

U sa bet u khaw halor ka syiar, u shim ka jyndem khyndiat ha ka tari u ñiad halor ka syiar, u sa ot ia ka, u pynjaw ia ka snam ha ka tangmuri bad halor ka sla kñia, nangta u sa shim bad sei ia u rwieng, u dkhat na trai sohpet, hangta u Syiem, ka Syiem-sad bad kiba iadon ki sa ia peit ia u blei u briew nangta u sa buh halor sla kñia. Ia ka syiar pat u buh ha ka pliang, u sa ai ha ka Syiem-sad. Ynda u la dep ki sa pynwai noh ka ksing bad ka shad.

Ka la kut ka jingleh niam ha kane ka miet.

KA SNGI KABA LAI

ÏEWDUH

Mynstep u Syiem Rangbah u sam jaiñ ia ki dhulia, uwei uwei u ioh ka sopti shisut, ka boh khaila, bad ka jainspong. Ia ki dhulia rangbah u ai da ka jainspong muka bad ia ki dhulia khynnah da ka sala.

Ka Syiem-sad ka la pynkhreh lupa mynstep ia ki tiar ki tar baroh kiba dei ban kñia sha Lum Ïewduh Pomblang. Ki tiar kñia ba ka khreh ki long kine:— ka um ha u luta rupa, ka pliang rupa, ka wait pomblang, u klong, ka lakait, ka sla dieng-sning, u purew, u rynsi, ka jyndem bad u nar suh.

Mynsngi ki dhulia ki tem ka Sing Mastieh ha Tyngkong shuwa ban leit sha Lum Ïewduh Pomblang, ka Syiem-sad ka ai ka dabia rupa ha u Syiem Rangbah u sa leit sha Tyngkong bad u sa ai kwai ia ki dhulia rangbah mar san san kyntien ki waidong na ka dabia rupa. Ha kata ka dabia don laiphew kyntien kwai. Ynda la dep iasong kwai, ki dhulia ki sa ia shad mastieh bad sa ia bud sa u paitbah. Ynda la noh phai sngi, haba baroh ki la ia don ka Ïingsad, ka Syiem-sad ka sa buh ia ki tiar kñia baroh ha ka khoh kaba la sieh artylli ki trap, ka pynkit ia kata ka khoh ha ka briew kaba kitkhoh. Haba kin mih ki dhulia na Shlur, ki tem ka Sing Lynti bad ki lam khmat, sa bud u Sohblei, bud sa ka nongkitkhoh, sa bud ka syiem samla kynthei, u Syiem Rangbah, ki Bakhraw bad sa ki paitbah. Haba ki leit kumne ym ju bit ban jynthut na khongdong u Sohblei kumjuh ia ka nongkit-khoh bad ia ka syiem kynthei, wat ia u nongda shatri ruh kim dei ban jynthut ba u iaid ryngkat ka bad syiem, bad kim ju bit ban kylla dien naduh ba ki mih na Ïingsad haduh ban

da poi ha lum Ïewduh bad kumjuh ruh ynda wan phai. U Sohblei, ka syiem kynthei bad ka nongkit khoh kim bit ban rah dumasla lane duma. Namar ia kane la pynkyntang naduh hyndai haba kñia ia u Blei Shillong. Ki tem Sing Lynti haduh bar Duwan, nangta ki sa tem pat da ka Sing Shad-wait. Ki nongshad wait kiba la riam shad kat kum ka rukom ki bat ka waitlam ha ka kti kamon, bad u symphiah ha ka kti ka-diang, ki ia shad baroh arliang ka lynti bad ki nongsiat suloi ki siat arted lynti, ki da ia kynhoi artad. Ynda ki la poi ha trai lum ki pynwai noh ka jingshad wait, ki nongshad bad ki paitbah ki ia kynriah noh, bad ki dhulia ki tem biang ka Sing Lynti ki sa rung ha ka Duwan Pomblang Ïewduh. Ki syiem bad baroh kiba iadon ryngkat, ki ieit shong ha ki jaka ba la buh, u Sohblei u leit shong ha ka Duwan kaba la kynton kaba la siang shylliah, ka nongkit khoh ruh ka ieng hangta, ki dhulia ki ia tem bad ia iaid tawiar ia ka Duwan laisien laiwat bad ki sa ia leit ieng ha ka jaka ba la buh shaphang sepngi. Ki paitbah kiba ia bud lang bad ki, ki ia ieng baroh sawdong ka Lympung lait noh tang ha ki laitylli ki lynti ki bym ju bit ban kah. Ha kine ki jaka la ap da ki briew syiem. Ki syiem kynthei ki shong ha ka kynton ba la siang shylliah shaphang sepngi ka Duwan bad u Syiem Rangbah u shong ha ka shuki ha pdeng u Sohblei bad ki ki syiem kynthei. Ha Lympung, shiteng ki nongshad ki ieng bad ki nongsiat suloi shaphang mihngi bad shiteng shaphang sepngi. U Sohblei Mawroh u sa bat ia ka khoh, bad ka nongkitkhoh ka sa leit shong ha ka jaka ba shong ki syiem kynthei. U Sohblei u sa sei ki tiar kñia na ka khoh, u tei ka duwan dewsaw, u sa siang ka lakait, u pynieng ia u klong halor ine i dewsaw bad halor ka lakait u buh sansla u tympew, halor u tympew u buh u kwai san kyntien, kawei ka sla diengsning, shaphang mihngi jong

ka lakait pat u buh shi luta rupa ka um, bad u buh ka pliang rupa kaba don khyndiat u rynsi, u purew bad ka jyndem. Ynda ula dep ka jingkhreh baroh, u sa buh ia ka khoh shaphang mihngi ka duwan. U Sohblei u sa kñia halor ine i duwan ia u Blei Shillong nyngkong da u syiar uba thohsaw, u bym don jingthoh lieh bad u la duwai kumne —

"Ko Lei Shillong,
Khmih mynta, ka nguh ka dem.
Ha ka nam ka burom jong phi,
Nga nguh nga dem
Ba phin nang kyrkhu kyrdoh.
Ba phin pynbit pynbiang
Ia ka long syiem man syiem
Ia u bakhraw batri, u basan u baheh,
U Rangbah Raid u Rangbah Shnong,
U khun u hajar jong ka hima
Kaba la seng kaba la buh maphi,
Ban neh ban sah
Ka nam ka burom ba khraw jong phi,
To ri to da maphi
Ko Blei Shillong uba don ka bor,
To weng ka tar, to kdup u blei u briew"

U ot ia u syiar, u peit u khmih ia ka dak ka shin ha u rwieng. U shim sa ia u blang u kñia kumne —

"Ko Lei Shillong
Khmih mynta nga nguh nga dem
Ha ka nam ba khraw jong phi
Shisien shisnem,
To ai ka jingbha ka jingmiat
Ban nang bha ka long syiem man syiem

To nangri to nangda maphi
Ioh duna ioh shiteng u nongsoh u nongseng
To map maphi to nang pyndap pynbiang maphi
Ko Blei Shillong,
To weng ka thoh ka tar."

Ia u blang ynda u la lah kñia u ai ha uwei na ki Dhulia Rangbah ba un pom ia u blang, u Syiem Rangbah u ieng na ba shong ban shim ia ka wait na u Sohblei u bat ia ka wait ha ka kti, u nguh laisien ia ka duwan kñia, u sa ai ha u Dhulia ban pom ia u blang. U Dhulia shuwa ba un pom ia u blang u da nguh ia u Syiem Rangbah bad ia ka duwan kñia. Ynda u la pom ia u blang na ryndang ia ka khlieh ki leit ai ha u Sohblei. U Sohblei u suit ia ka snam blang halor ka duwan u da duwai artad kumne :—

"Kane ka snam nga pynjaw ha kane ka duwan,
Ba la dep ka jingainguh,
Ha ka nam jong phi, ko Blei Shillong,
Ba phin kyrkhu
Ban bha ki syiem ki kynrad,
Ka hima ka sima
Bad ki khun ki hajar."

Bad u sa buh ia ka khlieh blang shaphang sepngi jong ka duwan. Nangta ki nongiarap ki rah ia u blang shaphang sepngi, bad ki sa ai ha uwei na ki myntri. Uta u myntri u sa puid ia u blang, u sei ia u tor bad leit pyni ha u Sohblei bad u sa pyrsad ia u tor ba un sieb ba un peit ia ka dak ka shin, u sa leit pyni sa ha u Syiem Rangbah. Nangta ki sa shim ia kine ki khyndai dkhot (1) u Tor (2) Klong (3) Dohnud (4) Khlap (5) Khyllai (6) Lamjew (7) Nierbah (8) Nier lang bad (9) Nierlong. Ki sa

suh ia kine baroh ha u narsuh bad ki leit ai ha u Sohblei ba un peit ba un noh dkhot. Ia kine ki 9 dkhot u Sohblei u ot khyndiat khyndiat na uwei pa uwei u dkhot, u buh ha ka pliang rupa san lynnong, u sa noh ha ki 5 kyrteng ia ki dkhot im. U noh ha ka duwan kumne —

1) 9 dkhot ha u Blei Shillong.
2) 9 dkhot ha u Saidni Longsyiem.
3) 9 dkhot ha u Kpa bad u Kha u Man.
4) 9 dkhot ha u Bakhraw u Basan.
5) 9 dkhot ha u Shakri u Shakor.

Kane ka mut kumne, u Saidni (Suidnia) Long-syiem u long u kñïi uba nyngkong eh ha ka Hima Shillong. U Kpa u long u thawlang jong ka jaid Syiem Shillong, kata u Kongor uba nyngkong eh ha ka hima Shillong, u kpa jong u Saidni ne Suidnia U Bakhraw u Basan ki long ki bakhraw kiba mynshuwa eh kiba seng ia ka Hima Shillong, kiba thung ia u Syiem Shillong, kiba long ruh ki nong aibuit aibor ia u Suidnia. U Shakri u Shakor ki long ki shakri ki shakor hyndai kiba shakri ha ka por u Saidni Longsyiem.

Ynda u Sohblei u la pyndep ia ka jingnoh dkhot baroh, u suit sa ka iad-um na u klong ha kitei ki juh ki 5 kyrteng halor ka duwan, u sa suit sa ka um na u luta rupa halor ka duwan ha kitei ki juh ki 5 kyrteng. Ia ki dkhot kiba tam ha u narsuh ki wan rah sha Ïingsad.

Haba la dep ka kñia ka khriam ka suit ka shor baroh, ki dhulia ki tem ka Ksing Mastieh bad ki ia shad mastieh kumne :—

1) U Sohblei bad u Dhulia
2) Ki nongshad para nongshad.

3) U Syiem Rangbah bad uno uno u bakhraw lane u dhulia.
4) Ki nongshad para nongshad.

Ynda la dep shad mastieh ki dhulia ki pynwai noh ia ka Sing-Mastieh. Ki sa tem ia ka Sing-Lynti ki iaid tawiar ia ka duwan laisien nangta ki sa ia mih na Lum Ïewduh Pomblang bad ia leit phai sha Ïingsad. Ki ia iaid kumjuh kumba ki dang iawan. Ynda ki la ia rung hapoh Ïingsad, ka Syiem-sad ka bat ia ka khoh na ka nongkitkhoh ka sei nyngkong ia u nar suh, bad ka ai ha ki khun lane ki nongtrei ban buh ha ryngier, ka sei hi da lade ia ki tiar kñia baroh na ka khoh.

Ki dhulia ki tem Sing Mastieh ha Tynkong bad ki ia shad mastieh ha lympung Duwan kumjuh kumba ki mastieh ha Lum Ïewduh Pomblang. Ynda la dep shad u Syiem Rangbah, ki sa pynwai noh ka Ksing Mastieh.

Ynda ki ia sait la pynkhuid bha ia u dkhot uba tam na Lum Ïewduh ki sa thang. Ka Syiem-sad ka sa ai ha u Sohblei ia u dkhot ha u narsuh bad ka pliang rupa, u ot 9 dkhot u buh 5 lynnong ha ka pliang rupa, ynda u la dep u ai biang ia ka pliang ha ka Syiem-sad bad ka sa buh u klong iad-um hapdeng, ka sa ai biang ha u Sohblei ia ka pliang bad ka um shi luta rupa, nangta u leit sha shah-ksew ryngkat u Syiem Rangbah bad ki bakhraw, u sa noh ia u dkot thang kumjuh kumba u noh ia u dkhot im ha duwan Lum Ïewduh kumne:—

1) 9 dkhot ha u Blei Shillong
2) 9 dkhot ha u Saidni Long-syiem
3) 9 dkhot ha u Kpa u Kha u Man
4) 9 dkhot ha u Bakhraw u Basan
5) 9 dkhot ha u Shakri u Shakor

Iewduh

Iewduh

Iewduh

U suit u shor sa da ka iad-um na u klong bad da ka um na u luta rupa kumjuh kumba u suit u shor ha Lum Ïewduh ha ki san kyrteng. Ynda u la dep, u Sohblei u sa leit rung shapoh ïing, u sa ai ia ka pliang, ia u luta ha ka Syiemsad, bad ia uta u dkhot u ba tam ha u narsuh, ki ia bam ki syiem, ki bakhraw bad kiba ia don hangta.

Mynmiet ki dhulia ki ia tem ia ki Sing Niam baroh, kane ka long la jan shiteng synñia. Ynda ki la dep ki sa pynkhreh ia ka Bujai Blang ha Tyngkong Ïingsad. Hangne ki buh kawei ka shuki heh, ki buh ding halor u maw uba heh uba la thaw bha. U Syiem Rangbah u shong ha ka shuki, u Lyngskhor bad ki bakhraw ki basan ki shong hajan u Syiem, ki paitbah bad ki nongai blang baroh ki ia ieng shaphang mihngi. Uwei u Rangbah Dhulia bad ki shakri syiem ki ieng ha shahksew hajan kynram buh blang ban pdiang ia ki blang bad ban set ia ki. Nyngkong ki pdiang ia ki blang na ki syiem bad kiba la set lupa ha kynram blang. Ia kine ki blang ki dhulia ki buh dak na ryndang ban ithuh,. Nangta u Rangbah Dhulia u sa khot ia kawei kawei ka Raid jong ka hima kat kum ka rukom ba la buh ki Longshuwa Manshuwa. U khot kumne kawei hadien kawei :—

Ko Nongbri Ko Nongkrem
Ko Mawlieh Ko Mawshai
Ko Nongkynrih Ko Lawai
Ko Basan Nongkseh ko Basan Nongumlong.

Ki nongai blang ki lah ban kren kat kaba ki sngewdei ban kren, ha kaba iadei bad ka ri ka raid, ka it ka hima, ha ka liang ka synshar ka khadar, ka man ka roi, ka ïew ka duwar. U Dhulia ruh u kren ki kyntien kyrkhu kyrdoh, ka sneng ka kraw katba u sngewdei. Haba don kano kano ka bym ia beit ha ka jing ai

blang na kano kano ka daw, u Syiem u Lyngshkor bad ki bakhraw ki pynbeit noh hangta ha shen hi.

Ynda kut kine ki khot sa ia kiba ai ia u lang shikhlieh. Uwei pa uwei haba u wan rah u da ong, "Une u blang ngi wan bujai hangne ban bha ka rep ka riang, ban nangheh ka spah ka hajar, ban ia shait ban ia khiah krat uba heh uba rit ha ka raid ha ka shong, ban biang ha ka said ka korbar, ban nang biang ha ka bishar ka khadai, ban nangheh nangkhraw u Syiem ha ryngkat ngi u bakhraw ban neh junom kat kumba la seng naduh ki longshuwa manshuwa, ban nang ia heh ban nang ia iar, ban nang iaphuh iaphieng namar mynta kumba la ju don ka dustur ka riti bad ban nangkhraw u blang u bhet ban nang ia kynmaw kumba ju iahap ia u synñiang ba heh u synñiang barit pateng la pateng."

U Rangbah Dhulia u ba shimti ia u blang u ong, "Phi kiba dang ia kynmaw la ka hok to nang ia heh to nang ia khraw, to ia roi kynthei to ia roi shynrang to nang ia heh ha ka rep ka riang bad ka khaïi ka pateng."

Man ka kynti ba kut ka Bujai Blang na kawei kawei ka Raid ki dhulia bad ki nongai blang ryngkat u paitbah ki ia kynhoi ia risa laisien bad ki sa ia dih iad-um Ynda kila dep bujai ia ki blang baroh ki dhulia ki sa tem ka Sing Risa bad ki ia kynhoi ia risa laisien. Kiba don hok ban wan ai blang ki long kine harum :—

1. Ki Syiem	1) Langsla - 11 tylli
	2) Diengiei - 1 (Langsla)
	3) Langsynran - 5 tylli
2. Raid Nongkrem	1) Ym don
3. Raid Nongbri	1) Nongbri - 1.

4. Raid Mawshai bad Lawai

1) Mawshai - 1.
2) Lawai -1.
3) Iapngar - 1.
4) Lynshing - 1.
5) Nongtham - 1.
6) Mawlat - 1.
7) Mawiong - 1.
8) Mawkdoh - 1.
9) Lymphuit - 1.
10) Sukra - 1.
11) Namsha - 1.
12) Nongtaring - 1.
13) Nongkhap - 1.
14) Thaiang - 1.
15) Liting - 1.
16) Ryngi - 1.

5. Raid Mawlieh bad Nongkynrih.

1) Mawlieh - 1.
2) Nongkynrih - 1.
3) Mawja - 1.
4) Mawlam - 1.
5) Nashain - 1.
6) Pyrjat - 1.
7) Wahkhen - 1.

6. Langshikhlieh.

1) Masar - 1.
2) Nongjri - 1.
3) Ramphlang bad Rasong - 1

4) Mukhim - 1.
5) Muker - 1.

Ki Langsla ki don 12 tylli, 7 tylli ki shynrang bad 5 tylli ki kynthei, dei tang ia kine ba ki kñia namar kata ki khot ia ki Langsla, ki Lang Synran 5 tyli ki dei artylli ki shynrang na ka bynta ba kin syran ia u Langsla jong u Lei Shillong, kawei ka kynthei na ka bynta ba kan synran ia ka Langsla jong ka Blei Longsyiem, uwei u shynrang na ka bynta ba un synran ia u Langsla jong u Phan Kynthei bad uwei u shynrang na ka bynta ba un synran ia u Langsla u Phan Shynrang, U Lang Diengiei u long u Langsla bad dei ki san shnong (Shilang-um) kiba dei ban wan ai, lada ki san shong kim wan ai, u ai noh u Syiem na ka hima. Ki Lang shikhlieh ki long ki blang ki ba wan ai ki shnong ki bym shah synshar ha kano-kano ka raid kiba iadei beit bad u Syiem. Lada kano-kano ka raid ne ka shnong kaba dei ban wan ai blang kam lah ban wan ai, na kano-kano ka daw, kata ka shnong ne ka raid ka dei ban wan ai ia uta u blang ha kawei pat ka snem bad ia uta u blang ki khot u Langiap. Ia ki blang baroh kiba la bujai, ki briew syiem ki da buh dak bad ki set ia ki ha kynram blang bad kim ju bit ban pom ia uno uno u blang u bym ioh bujai bad u bym set ha kane ka kynram blang shimiet. Kum ia uta u blang ki khein u langiap. Ynda ki la dep ka Bujai Blang, ki ia rung baroh sha Shlur bad hangne ki sam doh blang (ka doh u Lang Ïewduh kaba la shet thai) ki sam laisien lai wat kumba sam khapiah ha ka miet Pamtiah; bad baroh ki ia bam. Ynda ki la ia dep bam ki dhulia ki tem ia ka Sing Shad Tyngkoh bad ki rangbah na ka jaid bakhraw ki ia shad tyngkoh, ki nguh shuwa ia u Rishot Blei bad ia u Syiem, hangta ki sa ia shad ar arngut kumne :—

Shad Tyngkoh

Bujai Blang

1) U Sohblei bad u Dhulia
2) U Nongbri bad u Nongkrem.
3) U Mawlieh bad u Mawshai.
4) U Nongkynrih bad u Lawai.
5) U Basan Nongkseh bad u Nongumlong.
6) U Syiem Rangbah bad u Bakhraw.
7) U Syiem Kynnah bad u uno uno.

Ynda la dep ka shad Tyngkoh, ki paidbah ki sa iashad tawiar pyllun ia ka dpei baroh shimiet iashai. Ia kane ki khot ka Shad Sawdong. Ka Shad Sawdong kadei ka niam ban pyni ia ka jingiatylli ha ka hima. Ki khynnah, ki samla shynrang bad rangbah ki ia shim bynta ha kane ka shad. Ia kane ha Shad Sawdong ki shad naduh ka miet Ïewduh.

Ha ka sngi Ïewduh bad Lyngka, ka Syiemsad bad u Sohblei Rumnong kim bit ban bam ja. Ki lah ban bam baroh ki jait jingbam lait noh tang ka ja. Wat tang ban wan rah ja hapoh Ïingsad ruh ym bit ha kine baroh ar sngi. Ki bit ban bam ja pat haduh ban da wan poi ki sla kñia ha Ïingsad bad haba ka Syiemsad ka la shimti ia ki.

KA SNGI KABA SAW

LYNGKA

Ha kane ka sngi ki pynwai noh ia ka Shad Sawdong ynda la mih shad Nohkjat ki syiem kynthei kiba dang samla. Kine ki syiem samla ki riam ha ka rukom shad niam ka jaid Syiem,ki kup da ki khor, ki phong da ki pansngiat ksiar bad u 'sai khyllong ksiar bad baroh ki jingdeng jingkieng da ka ksiar. Ki dhulia ki sa tem da ka Sing Kynthei. Ki kñïi ki kpa, ki hymmen ki para shynrang bad ki bakhraw ki la ia don lypa ha Shlur. Ki syiem kynthei haba ki la biang ki la kloi ki sa mih ha Shlur. Ki ieng kap hapdeng ki kñïi ki kpa ne ki hymmen ki para shynrang bad bat na ki panpoh ne jaiñ teh syngkai jong ki. Ha kane ka shad ki syiem kynthei ki lah ban don tang marwei lane ar ne laingut. Ki ieng hapdeng bad ki sa ieng ter ter sha kadiang bad sha kamon kiba iadon ryngkat ki kñïi ki kpa, ki hymmen ki para, nangta bud sa ki bakhraw bad arngut ki Dhulia Rangbah, uwei naba sdang lane na khmat bad uwei haba kut. Baroh ki ia bat ter ter na ki syngkai lane na ka jaiñ panpoh. Ki Dhulia pat ki bat la u symphiah bad ki ia kaweh, nangta ki ia shad tawiar sawdong ka dpei lai sien laiwat.

Ynda ki la dep shad ha ïing, ki sa mih ha phyllaw Duwan. Ki syiem kynthei ryngkat bad ki rangbah kiba la ia shad lang hapoh ïing, ki la ia ieng biang kumjuh kumba ki ia ieng hapoh ïing. Hangne ki dhulia ki shong hapdeng ki tem hi kumjuh da ka Singkythei, ki nongshad ki shad biang kumjuh kumba ki shad hapoh ïing, tangba ki shad tawiar sawdong ia ki dhulia. Hangne habar ia ki syiem kynthei ki da pynda shatri. Ia kane ka shad ki khot ka Shad Nohkjat,

namar ba dei ka rukom ban shad shuwa ne pynnoh kjat shuwa ki syiem shuwa ban shad ki paitbah ki khun ki hajar. Ka syiem samla ka ban shimti ia ka jinglong syiemsad kadei ban shad ha kane ka shad Nohkjat.

Ynda la dep ka shad Nohkjat, sa shad sa ki paitbah kynthei bad shynrang kiba da wan khnang na kylleng ban ia shad. Ki nongshad ki da riam shad da ki jingriam kiba kordor. Ki kynthei ki pien da ka khor, ki sem da ki dhara stem, ki phong ki sopti kti mokmor, ki deng da ka pansngiat rupa, bad ka lasubon ba la teh ryngkat bad ki syntiew jaiñ ba bun rong, u sai khyllong rupa, ha ryndang ki deng u shan ryndang ne konopad ksiar, ha shkor ki deng ki lyngkymeng ne ki 'siarshah kiba ngi ju ong ruh ki 'siar kynthei, ha ksang kti ki tad tyrpeng rupa, ha kti ki mahu rupa bad ki syngkha ksiar, ha shadem lai wat ki kpieng, ki kynjri ksiar bad u kynjri tabah, ha ki shympriah kti de ki sati ksiar bad ki shad hapdeng lympung. Ki shynrang pat ki la riam bad phong da ki jym-phong kiba la suh pynitynnad da ki syntiew ba bun rong bad ki dur khla ne syiar, la ka jaiñspong khor ha ka khlieh bad u thuia, ka boh-khaila dhara, ha ki shkor ki deng ki siarshrong, ha ryndang u shanryndang ne shandang, ha ksang kti ki deng ki tad tyrpeng rupa, ha syngkai halor ka jain teh syngkai u kynjri syngkai rupa, ki kieng ka ryngkap rupa shadien ha kaba la sieh lai tylli ki khnam rupa, ki sner u rynñiaw bad teh bad u tdong, ha shadem ki kieng kynjri tabah rupa bad shiwat u kpieng, ki bat u symphiah ha ka kti kamon ki ia kaweh bad ia shad sawdong ia ki kynthei ki da ia kynhoi de hateng hateng. Kumne ki ia shad baroh shisngi haduh janmiet nohphaisngi.

Ka Syiemsad pat ka la nang pynkhreh lupa ha Ïingsad ia ki tiar kñia kumne :—Khadwei tylli ki pliang 'nonglieh bad kawei

ka pliang rupa, khadwei tylli ki luta 'nonglieh bad uwei u luta rupa, khadar tylli ki lakait, khadar tylli ki sla dieng sning, khadar sla ki tympew, khadar tylli ki san kyntien kwai lane hynriew phew kyntien kwai, khyndiat u purew, khyndiat u rynsi, khyndiat u khaw bad ka jyndem, khadar tylli ki klong iad-um. Ha ki khadar tylli ki pliang ba la pynkhreh haneng la buh ia kine ki jingdah jingdong. La pynkhreh ruh khadar tylli ki syiar— hynñiew tylli ki syiar shynrang bad san tylli ki syiar kynthei. Ynda la noh ka sngi, ki Mawlieh bad Mawshai ki wan ai nguh ia ka Syiemsad da u kwai, u tympew, u prah, u shang, u sying bad kiwei kiwei de ki kynja jingthung kiba mih na ka khyndew, kumba ju dei ka rukom. Ia kane ki khot ka Ai Bhet. Ka Syiemsad ynda ka la pdiang ia u Bhet ka sa ai shi klong ka iad-um ha u Lyngdoh Mawshai bad u sa suit ha u Suidnia Longsyiem uba seng ia ka niam ka rukom ban nang bha u bhet ban nang bha u symbai u lymai, ki khun ki hajar ha ka Hima. U suit baroh shi klong. Ia u Lyngdoh Mawlieh ruh ki ai shi klong ka iad-um bad u suit kumjuh. Nangta ki sa ia risa bhet khyndai sien khyndai wat. Tang dep, ki dhulia ki sa ai iad-um ia u Mawlieh bad ia u Mawshai ban iadih. Ynda ki la ia lah dih ki sa iapra.

Ynda la dep kane, ka la dei ka por ban kñia. Ki pynwai noh ka Shad Kynthei bad ki briew syiem de ki la nang pynkhreh ha Duwan ha khmat ka Ïingsad khadar lynnong ka dewsaw bad ki lyntang ban shong ki nongkñia. Ki nongkñia pat ki la ia don bad shong ha Shlur ban pdiang ia ki jingdah jingdong bad ki tiar kñia na ka Syiemsad. Ki briew syiem ki la pynkhreh ruh uwei u shang bad ka um shi dabor hajan ki nongkñia. Ki nongkñia ha ka por ba ki pdiang ia ki jingdah jingdong bad ha ka por ba ki kñia kim bit ban don duma ne dumasla ha ka met,

Lyngka

Lyngka

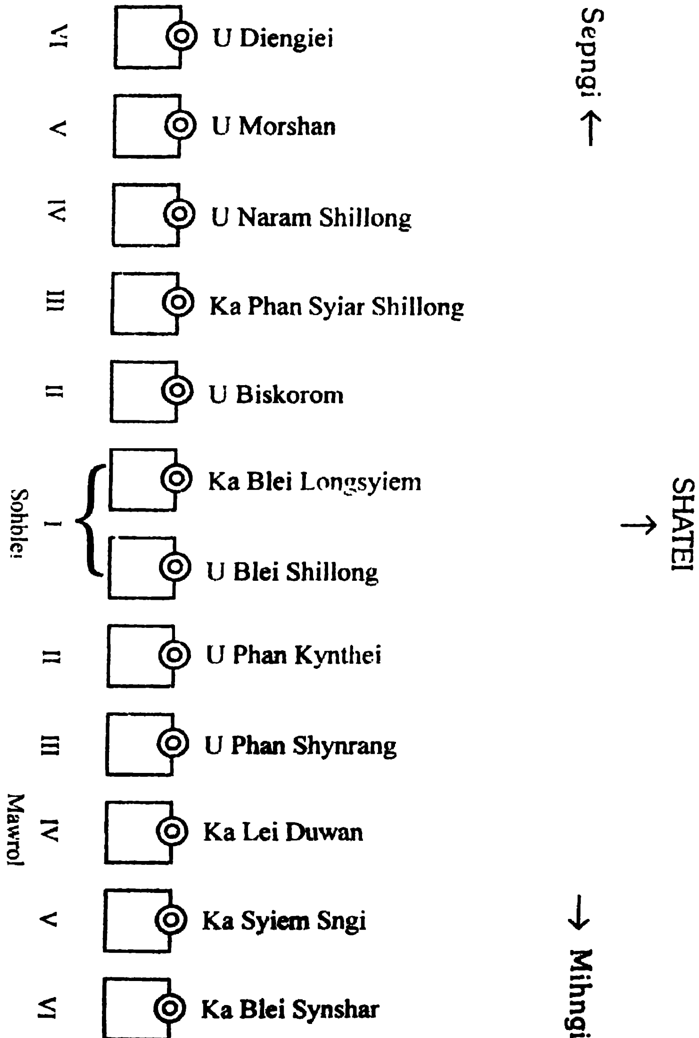

kumta shuwa ba kin shong ban pdiang ia ki tiar kñia ki la dei ban buh noh sharud ha utei u shang uba la pynap, ia ki pla duma pla dumasla bad thet la ki kti de ha katei ka dabor. Nangta ki nongkñia ki sa ia shong kumne kat kum ka rukom ban pdiang ia ki tiar kñia - u Sohblei u shong hapdeng bad phai khmat shaphang shatei, san ngut ki nongkñia ki shong sha kamon bad san ngut pat sha kadiang. Baroh ki don khadwei ngut ki nongkñia kynthup ia u Sohblei. Ka Syiemsad haba ka ai ia ki tiar kñia ka da batai ia kaei bad ia uei ba dei ban kñia. Ka sdang ban sam nyngkong na u Sohblei, ka ai ha u ia ka pliang rupa bad ia u luta rupa na ka bynta ban kñia ha u Blei Shillong bad kawei ka pliang nonglieh bad u luta nonglieh ban kñia ha ka Blei Longsyiem. Kumta u Sohblei Rumnong u shim arbynta na ki 12 sla namar kata don tang 11 ngut ki nongkñia.

Nangta ka sa sam shuwa ter ter ia ki tiar kñia ha ki nongkñia kiba shong shaphang mihngi kata kiba shong shaphang kamon jong u Sohblei hadien ka sa sam sa ia kiba shong shaphang sepngi. Ki nongkñia kiba shong shaphang mihngi hajan u Blei Shillong ki long :— (1) u Phan Kynthei (2) u Phan Shynrang (3) ka Lei Duwan (4) ka Syiem Sngi (5) Ka Blei Synshar. Kiba shong shaphang sepngi hajan ka Blei Longsyiem pat ki long (1) u Biskorom (2) ka Phan Syiar Shillong (3) u Naram Shillong (4) u Morshan (5) u Diengiei. U Sohblei Mawroh u kñia ia ka Lei Duwan bad ki khyndai sla kiba tam ki nongkñia ki bit ban kñia ia uno uno ne kano kano ka jingkñia. Ka Syiemsad haba ka ai ia ki tiar kñia, ka ai shuwa ia ka pliang ba la buh ia ki jingdah jingdong baroh, nangta ka sa ai sa ki luta hadien ka sa ai sa ki syiar. Ia u nongkñia uba dei ban kñia ia u blei shynrang ka ai da ka pliang shynrang, u luta shynrang bad u syiar shynrang, uba dei ban kñia ia ka blei kynthei ka ai da ka pliang

kynthei, u luta kynthei bad ka syiar kynthei. Ia kane ka kñia ki khot ka Khadar Sla, ki hynriew sla kiba shaphang mihngi kidei ki blei ki syiem bad ki san sla kiba shaphang sepngi ki dei ki phan ki kyrpad, ki ryngkew ki basa jong ki bakhraw. U Biskorom u phan u kyrpad jong ki nongthaw nar nongthaw wait. Ka phan Syiar Shillong kadei ka phan ka kyrpad jong ki Rumnong, u Naram Shillong udei u phan u kyrpad jong ki jaid Rynjah bad kiwei kiwei, u Morshan u dei u phan u kyrpad ki Nongkseh bad ki Nengnong, u Diengiei pat u dei u phan u kyrpad u ryngkew u basa ki San Shnong Shiliangum. Uwei pa uwei u nongkñia u don uwei u nongiarap ban pynrah syiar hynrei u Sohblei u don arngut ki nongiarap, bad tang u Sohblei u riam da ka jymphongshad, u boh-khaila da ka dhara, u deng kpieng, u deng ki siar shrong. Ynda ka Syiemsad ka la dep sam ia ki tiar kñia, ki dhulia ki tem ka Ksing-Lynti na Shlur bad ki mih sha Tyngkong, bud sa u Sohblei bad sa bud shuwa sa ki nongkñia ter ter kiba shaphang mihngi sa bud hadien sa kiba shaphang sepngi, sa bud sa ki bakhraw ki basan, ki ia mih beit ha Duwan. Ki nongkñia ki shong shaphang shathie ka lympung bad ki phai khmat shaphang shatei, ki ia shong ha la ki jaka kumba ki la ia shong hapoh Ïingsad ha ka por ba ki pdiang ia ki jingdah jingdong ki tiar kñia baroh na ka Syiemsad. Ki ia shong ha kane ka rukom kumba la pyni ha ka sla kaba 31 :—

Sepngi
VI U Diengiei
V U Morshan
IV U Naram Shillong
III Ka Phan Syiar Shillong
II U Biskorom
Sohblei
I Ka Blei Longsyiem
U Blei Shillong
SHATEI
II U Phan Kynthei
III U Phan Shynrang
Mawrol
IV Ka Lei Duwan
V Ka Syiem Sngi
VI Ka Blei Synshar
Mihngi

Hangta uwei pa uwei u nongkñia u shna la ka jong ka jong ka duwan khyndew da ka dewsaw ba la pynkhreh ha khmat jong u, ki siang la ka jong ka jong ka sla kait ha trai ka duwan, ki pynieng la u jong u jong u klong halor ka duwan dewsaw, halor lakait ki buh san sla u tympew, halor u tympew san kyntien kwai bad kawei ka sla dieng-sning, shaphang kamon ki pynieng la la u luta um bad ki buh sa ka pliang ha kaba la don u khaw, u rynsi, u purew bad ka jyndem. Ynda ki la dep ka jingpynkhreh baroh, uwei pa uwei u nongkñia u bat ia la ki jong ki syiar kynthei ne shynrang, kat kumba kidei ban kñia ha u ne ka blei ha u ne ka phan.

Kñia nyngkong u Sohblei marwei ha u Blei Shillong. Ynda u la synreit um bad ber khaw ber rynsi, ber purew ha ka duwan bad ha u syiar u pynnguh pyndem ia u syiar ha khmat ka duwan u sa kren :—

Ko Blei Shillong
Kane, ho. nga la ieng ia ka nam ka jong phi
Da u syiar, kumba buh u Longkñii Longkong
Ban ieng ban bha ban miat
Ka Longsyiem ka Mansyiem, ka hima ka sima,
U Bakhraw u Basan, u khun u hajar
Ba nga ieng ia ka nam ka jong phi, Shi sien shi snem
Ban beit u sni u snah, ka lynti ka duwar, u lir u lab.
(U noh rynsi halor u syiar).
Katta la ieng ka khein ba phin pynbha pynmiat.

Nangta u pynsum u pynsleh ia u syiar, u khyllie lyndang ia ka khlieh u syiar, u ot ia u na ka ryndang bad u pynjaw ia ka snam halor ka duwan, u da ong artad 'snam syiar'. Hadien kata u sei ia u rwieng, u pynthiah ia u ha ka sla kti kadiang bad u khmih u bishar ia ki dak ki shin u kren artad kumne :—

Te wei la suk la 'diangti maphi u Blei
Namar kata ka lynti
Haw da kren tymmen kren san,
Wat sarong wat lamler, wat shet wat phon.
Ioh beiñ kaba shai kaba shit
Ioh beiñ ka bneng ka khyndew
Ieng rangbah u briew joit,
Suk me u blei lyngngai.

Haba u shem ba la bha, u suit iad um ha u briew ha u blei u da ong artad "Weng ka dak ka shin baroh mo", bad u pynthiah ia u rwieng ha ka duwan. Nangta u sa noh ia ki sner, ia u dkhot u lamjew kumba ju don ka rukom halor ka duwan. Yada u la dep u sa kñia sa ia ka Blei Longsyiem. Ha kane ka por ki shiphew ngut ki nongkñia ruh ki ia kñia ryngkat bad u, ha ka juh hi ka rukom ia la ki syiar kumba ki la shimti ban kñia, ha la ki jong ki duwan, ki khot kyrteng ia la u jong ne ka jong u blei ne ka blei bad la u jong u/ka phan u/ka kyrpad ba ki kñia, ki kren kumne :—

Ko (u/ka blei/ u/ ka Phan kumba kidei ban khot kyrteng)
Kane ho, nga la ieng ka nguh ka dem,
Ia ka nam ka jong phi, da u/ka syiar
Kumba la buh u Longkñïi Longkong
Ban ieng ban bha ka Longsyiem Mansyiem, ka hima ka sima,
U Bakhraw u Basan, u khun u hajar,
Ba nga ieng mynta ia ka nam ka jong phi. shisien shi snem,
Katta keiñ ba phin nang pynbha pynmiat
To weng keiñ ka thoh ka tar
To kdup u blei u briew

Ki bet khaw bad ka jyndem khyndiat halor u/ka syiar. ki sa

ot ia u/ka syiar bad khmih ia u rwieng, ki sa suit sa ka iadum na u klong.

Ynda la dep kane ki briew syiem ki sa wan ai ha ki nongkñia sa ia ki khadar tylli ki langsla. Ia kiba kñia ia ka blei kynthei ki ai da ka blang kynthei bad ia kiba kñia ia ki blei shynrang bad ki phan ki kyrpad shynrang ki ai da ki blang shynrang. Ia u blang ruh u kñia nyngkong u Sohblei ha u Blei Shillong, kumjuh kumba kñia ia u 'iarsla. Ynda u la synreit um bad u la ber khaw ber kpu ber rynsi ha ka duwan bad u blang, u pynnguh pyndem kumjuh kumba u leh ia u syiar ha khmat ka duwan bad u sa ong :–

Ko Blei Shillong,
Kane ho, nga la ieng ia ka nam ka jong phi
Da u blang, kumba ju buh u Longkñii Longkong
Ban ieng ban bha ban miat
Ka Longsyiem Mansyiem, ka hima sima
U Bakhraw u Basan, u khun u hajar
Ba nga ieng ia ka nam ka jong phi shisien shisnem
Ban beit u sni u snah, ka lynti ka duwar, u lir u lah

U sa bet u kpu u rynsi halor khlieh u blang. Ynda u la dep u sa kñia sa ia ka Blei Longsyiem, baroh ki shiphew ngut ki nongkñia ruh ki ia kñia ryngkat bad u ha kajuh ka rukom ha la ka/u blei ne u/ka phan ka kyrpad kat kumba ki la shimti bad ki duwai ki kyrpad kumne :—

Ko (u/ka blei ne u/ka Phan, kat kumba ki dei ban khot kyrteng)
Kane ho nga ieng ia ka nam ka jong phi
Da u/ka blang
Kumba la buh u Longkñii u Longkong
Ban ieng ban bha ban miat

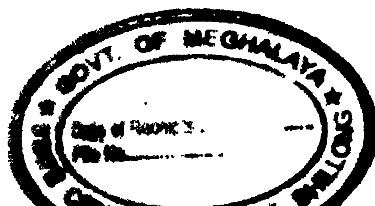
Ka Longsyiem ka Mansyiem, ka hima ka sima
U Bakhraw u Basan, u khun u hajar
Nga ieng mynta ia ka nam jong phi shisien shisnem
Ban beit ka lynti ka duwar, u lir u lah

Ki sa bet u kpu u rynsi halor khlieh ki blang bad ki ong artad :—

Katta keiñ la ieng ka khein ka kyrpad
Ba phin nang ai ka jingbha jingmiat

Ynda ki la dep kñia kumne ia baroh ki langsla u Syiem Rangbah u ieng naba shong u shim ia ka wait bad u nguh ia ka sla kñia u Blei Shillong laisien bad u sa pom ia ki langsla baroh. Lada um pom hi u aiti ia ka wait ha u Syiem Khynnah ba un pom. Katba u nanglah pom, uba bat ia u blang u la leit ai ia ka khlieh ha u nongkñia bad u nongkñia u pynjaw ia ka snam ha la ka duwan bad u sa buh ia ka khlieh shaphang kadiang ha la ka jong ka jong ka duwan. Hamar ba pom ia uwei pa uwei u langsla ruh ki da siat suloi. Lada jia ba ym lah pyndkut ia ka khlieh tang shi wait, ym dei shuh ban pom sa shi wait, hynrei dei ban shu ot pyndkut da ka juh ka wait. Hangta ki sa puid ia ki langsla, ki peit shuwa ia u tor, ki khmih ki bishar ia u dohnud bad ki sa shim ia ki khyndai dkhot bad ki sa noh dkhot ha la ki jong ki jong ki duwan ha ki san kyrteng, ki sdang shuwa ha la u jong u jong u ne ka blei ba ki la shimti ban kñia ki sa pynbud kumne : —

1) U Saidni Longsyiem
2) U Kpa u Kha
3) U Bakhraw u Basan
4) U Shakri Shakor

Ki sa pynkut ia ka kñia da ka suit ka shor da ka um na u luta ha ki san kyrteng. Ynda ki la dep pom ia ki langsla ki sa pom sa ia ki lang paidbah. Ia ki langpaidbah lah ban pom kino kino ki jait Bakhraw bad ki paitbah ruh ki lah ban pom. Ia baroh ki blang paidbah ki buh shi jaka ha Duwan. Ynda ki la dep pom lut ia ki blang baroh, ki dhulia ki sa tem ka Sing Mastieh bad ki ia shad mastieh ha Lympung kumne :—

1) U Sohblei bad u Dhulia
2) Ki nongbud para nongbud
3) U Syiem Rangbah bad uno uno u Bakhraw
4) Ki nongbud para nongbud.

Ynda ki la dep shad baroh, ki paid bah ryngkat ki briew syiem ka sa ia ieng baroh arliang ia ki langpaidbah nangta ki dhulia ki ia tbeh sa ki kseh baroh arliang bad ki sa tem ka Sing Risa. U paidbah u ia kynhoi u ia risa khyndai sien khyndai wat. Ia kane ki khot ka Risa Blang. Ha ka Risa Blang ruh ki tem táng artylli ki ksing. U Sohblei bad ki nongkñia kim bit ban ieng na la ki jaka ba ki shong ban ieh ia la ki sla kñia kat bym pat dep ka Risa Blang. U Sohblei u ieng tang ha ka por ba u dei ban shad mastieh. Ynda ki la dep, ki nongkñia ki sa buh ia ka khlieh blang, ia ka syiar ha la ka jong ka jong ka pliang bad ia ki lai narsuh ki dkhot kiba tam na u dkhot (1) u Blei Shillong (2) U Phan Kynthei (3) U Phan Shynrang, ki sa ia leit rung shapoh Ïingsad. Ki ia iaid ter ter kumba ki ia mih shabar ryngkat bad la ki tiar kñia baroh, bad ki sa ia aiti ha ka Syiemsad,. Ynda ka Syiemsad ka la shim ia ki 12 sla baroh ki sa ia pyra.

Hadien kata ki sa ia pynkhuid bha ia ki dkhot baroh lai narsuh ki sa thang. Nangta ka Syiemsad ka sa ai shuwa ha u

Sohblei ia ka pliang rupa bad ia u narsuh u 9 dkhot uba tam na u dkhot im u Blei Shillong, u ot khyndiat khyndiat u buh hi 5 lynnong kumba u la ot ia ki dkhot habar. Ynda u la dep u ai noh ia ka pliang rupa ha ka Syiemsad, ka sa ai sa ka pliang nonglieh ia u dkhot u Phan Kynthei, hadien ka sa ai sa kawei ka pliang nonglieh ia u dkhot u Phan Shynrang. Ka Syiemsad ka sa ai biang ia ka pliang rupa, ka buh u klong bad ka um de ha u luta rupa. Nangta u Sohblei u sa leit ban noh dkhot ha shah-ksew kumba u noh habar kumne:—

1. 1) 9 dkhot ha u Blei Shillong.
   2) 9 dkhot ha u Saidni Longsyiem.
   3) 9 dkhot ha u Kpa u Kha.
   4) 9 dkhot ha u Bakhraw u Basan.
   5) 9 dkhot ha u Shakri Shakor.

2. 1) 9 dkhot ha u Phan Kynthei.
   2) 9 dkhot ha u Saidni Longsyiem.
   3) 9 dkhot ha u Kpa U Kha.
   4) 9 dkhot ha u Bakhraw U Basan.
   5) 9 dkhot ha u Shakri Shakor.

3. 1) 9 dkhot ha u Phan Shynrang.
   2) 9 dkhot ha u Saidni Longsyiem.
   3) 9 dkhot ha u Kpa U Kha.
   4) 9 dkhot ha u Bakhraw u Basan.
   5) 9 dkhot ha u Shakri Shakor.

Nangta u sa suit sa shor ha kitei hi ki juh kumba u noh. Ha kane ka miet ym don jingleh niam shuh.

Ia ki langsla baroh 12 tylli ba ki kñia bad ia ki 5 tylli ki lang synran tang u Syiem Rangbah bad ki syiem khynnah ki

bit ban pom. Ia ka doh ki iarsla, ki langsla bad ka doh ki langsynran baroh ki sah ha ïing syiem hynrei ia ka doh ki lang paidbah ki ioh ki kito ki trai kiba wan ai.

Na ki langsynran namar ki bym leit ha ka jingkñia, ki sam kumne kat kumba dei ka rukom:- uwei la ai ban bam ki paidbah bad ia uta ki ong u Lang Soi Lynti, uwei ban bam ki shakri syiem ia uta ki khot u Lang Sarkhrum bad u wei ia ki dhulia.

Ki Mawlieh ki Mawshai ruh ki ju ai blang ia ki dhulia ba kin bam kumba ju dei ka rukom. Ki lang paidbah kim leit ha ka Niam namar kata ki shu pom khlem da kñia ia ki. Ka long ka jingpyni ia ka jingiadei hapdeng ka shnong bad ka raid, ka raid bad u Syiem, ba ki wan ai khnang ban pynphuh ban pynphieng ban ai nguh ia ka Niam kaba la seng ha ryngkat u khun u hajar u bakhraw u basan.

KA SNGI KABA SAN

ÏEW NONGKREM

Ha kane ka sngi, ynda la noh phai sngi ki dhulia ki leit ha ka Syiemsad bad ka ai ha uwei na ki Rangbah Dhulia shi shong u sbai ba ki khot u Bai Duhim. U Bai Duhim ka mut ka jingduwai ban bha ka longsyiem mansyiem ban roi ka spah ka hajar, ban ioh ka shait ka khlain, ban ia bha ka rep ka riang, ban bha ka khaïi ka pateng, ban heh ka ïew ka dwar bad ban bha ban roi ki khun ki hajar ba kin ai u synñiang u bynhei ha ka Niam shisien shi snem. Hadien kata ki dhulia ki sdang ban tem na Shlur ia ka Singmih kaba ki khot ka Sing Lynti, ki ia tem arted lynti ki iaid na Duwan bad ki ia leit sha ïing dhulia. Ynda ki la poi ha iïng ki tem ia ka Sing Suit. Ynda ki la dep, uwei na ki Rangbah Dhulia u shim ia u shang. Bai Duhim, u kynruh bad duwai

"Ko Blei ! kumba la buh la seng Maphi
Ia ka Longsyiem Mansyiem, ia ka Niam ka rukom,
Ban nang khraw u blang u bhet,
Ka spah ka hajar
Ha ka nam u Saidni Longsyiem,
Uba la seng ia ka niam ka rukom
Ha ryngkat ki Bakhraw ki Batri, ki khun ki hajar,
Kumta to nang kyrkhu, to nang kyrdoh,
To nang pyndap, to nang pynbiang, Maphi."

Ynda ula dep ki sa ia bam jadoh bad ki bakhraw ba la shet da ka doh u Lang Dhulia. Haba ki la ia dep bam dep dih ki sa ia tem ia ka Sing Risa 9 sien. Nangta ki sa pdiang sa ia u Bhet na ki Mawlieh Mawshai (ki dei ki kynja jingthung jingtep, baroh

ki jaid symbai ki khot u Bhet) ki ai da u kwai u tympew. Nangta ynda ki la dep ki sa ia leit ha ïing u Sohblei. Hangne ruh ki ia bam jadoh blang ba la ai ki syiem ia u Sohblei bad ki iadih iad-um de. Ynda ki la ia dep bam u Sohblei u shim ia u Bhet na ki Mawlieh Mawshai, ki dhulia ki sa ia tem ka Sing Risa Rit, ki sa ia kynhoi ia risa tang lai sien. Ynda la dep, ki dhulia ki sa ia wan noh sha la ïing bad ki sa ia ai kyndang na la u lang-sla ba ai ki syiem, ia ki bakhraw kumne.

1) Shi kyndang ia u Nongkseh.
2) Shi kyndang ia u Nongumlong.
3) Shi kyndang ia u Mawshai.
4) Shi kyndang ia u Mawlieh.
5) Shi kyndang ia u Nongbri.
6) Shi kyndang ia u Lawai.
7) Shi kyndang ia u Nongkynrih.

Haba ong shi kyndang kata ka long 5 thri ka doh — shi thri ka long 5 dkhot ka doh, namar kata shi kyndang ka long 25 dkhot ka doh. Ynda ki la dep sam ia ki hynñiew kyndang ki dhulia ki sa ia leit phai sha Ïingsad, ki ia tem hi da ka Sing Mih ki ia wan ruh na ka juh ka lynti kaba ki iaid ha ka por ba ki leit sha ïing dhulia. Ynda haba ki la poi ha Ïingsad ki pynphai noh ia u Bai Duhim ha ka Syiem-sad bad ka Syiem-sad pat ka sa ai saw tyngka mar mar shi tyngka ia ki sawngut ki Rangbah Dhulia kat kum ba dei ka rukom ka Niam. Hadien kane ynda la sdang dum ki wan rah hajan shahksew uwei u sniang uba heh uba iong tlem, uba la teh bad kti bad kjat bad ki pynthiah ia u hangta, ka khlieh shaphang shatei, ki kjat shaphang sepngi, ka met shaphang mihngi bad ka tympha kadiang sha jrong. Hangta ki loit lut ia ki jingteh baroh na u siang bad ki shu ban ia u da u dieng na ryndang bad ki shu bat ia ki kjat. Nangta ka Syiem-

sad ka sa ai ha u Sohblei ia u luta um bad u khaw ha ka pliang, u leit ryngkat u Syiem ki bakhraw ki batri sha ka shahksew ka ban mih sha Tyngkong ban kñia ia u Niang Saidni Longsyiem. Hangne u Sohblei u sa duwai u sa kyrpad ia u Saidni Longsyiem. U Siadni Longsyiem u dei Syiem Rangbah uba nyngkong eh ha ka hima Shillong. U Sohblei la duwai kumne :—

"Kur-r-r
Ko Saidni Longsyiem
Ka ba seng ia ka Niam ka Rukom jong ka Hima ka Sima
To nangpynbha to nang pynroi
Ia ka Lyngsyiem Mansyiem
Ia ka Hima Sima,
U Bakhraw u Basan, ia u khun u hajar,
Ia ka spah ka phew".

Ynda u la dep duwai u Sohblei u sa bet u khaw na met sha khlieh u sniang lai sien lai wat, u sa theh ka um na u luta ruh kumjuh laisien laiwat (Ha kane ka jingkñia ym don purew, rynsi ne iad-um, hynrei tang u khaw bad ka um). Hangta u Sohblei Mawroh u sa dung iap ia u sniang na ka tohtit kadiang. Ynda haba u sniang u la iap ki sa rah ia u ha Tyngkong ki buh halor u shylliah, hangta uwei na ki bakhraw u sa puid ia u sniang u sei ia u dohnud bad ai ha u Syiem bad ka Syiem-sad ba kín ia peit ia ka dak ka shin ia ka lynti ka dwar kaba don ha u dohnud. Hadien kata ki sa shim ia u dkhot 9 dkhot ki suh ha u nar suh, ki sa sait khuid bad ki sa thang. U Sohblei u shong harud dpei, nangta ka Syiem-sad ka sa ai u dkhot uba la suh ha u nar suh ka buh ha ka pliang, bad u sa shim dkhot na u narsuh u buh ha ka pliang san lynnong. Ynda u la dep u sa ai noh ha

ka Syiem-sad ia uba tam. Hadien kata ka Syiem-sad ka ai ha u Sohblei ia ka pliang nonglieh u klong bad ka um shi luta. U sa leit noh dkhot ha shahksew kumne:—

1) 9 dkhot ha u Saidni Longsyiem.
2) 9 dkhot ha u Longbteng.
3) 9 dkhot ha u Kha U Man (Kpa)
4) 9 dkhot ha u Bakhraw Batri
5) 9 dkhot ha u Mraw U Dkhar (Shakri Shakor).

Ynda ki la dep noh dkhot u Sohblei u leit ai noh ia ka pliang, u klong bad u luta ha ka Syiem-sad. Hangta ki sa ia bam ia ki doh dkhot kiba tam na kaba noh dkhot.

Mynmiet ynda ki la dep pynkhuid ia u sniang ha phyllaw Ïingsad shaphang mihngi, ki sa wan rah ia u sniang na Tyngkong ki wan buh ha Ïingbah bad buh halor u shylliah. Ki pyndem pyllup ka khlieh shaphang mihngi, ka met shalor, ki kjat shapoh. Hangta sa wan uwei na ki Rangbah Dhulia u sa khup ia u sniang na ka tabla kti kadiang shi khup (saw shympriah kti) na khap tohtit, u da ot ban buh dak, u sa khup sa arkhup narum u da ot bad buh dak biang. Ynda u la dep ki sa ot pat kiba ot. Kata ka shikhup bad ka tabla shaphang kadiang ka jong u dhulia, kata kaba ar khup, ka khlieh bad ka tdong ka sah ha Ïing-syiem bad kaba tam ki sa suh kyndang ban sam ia ki Lyngdoh bad ki Basan. Ia ki kyndang ki suh ha kane ka rukom :—

4 dkhot ka doh shithri 5 thri, ki khynwait lang ka long shi kyndang. Ia ki dohjem, ka snam, doh khlein, doh snier, ki sa shet jadoh ban bam u Syiem Rangbah, ka Syiem-sad, ki syiem kynthei bad shynrang, ki bakhraw bad ki dhulia. Ia kane ki ong ka Jadoh Dorbar Sla.

Nangta ynda la jandap shiteng synñia ki dhulia ki ia mih

ha Tyngkong, ki tem ia ki skit Sing-Niam baroh naduh kaba sdang haduh kaba kut. Nangta ki briew syiem ki sa sam dohblang langsla bad ka dohsniang, u Niang Suidnia Longsyiem, ki ai shuwa ia u Syiem ha ka pliang, sa ia ki syiem khynnah nangta ter ter ia u Sohblei, ia u Sohblei Mawroh bad ia ki Bakhraw Batri. Ia ki paidbah ki rah ha ki prah artylli bad ki da don ki nongba kseh ia ki nongsam. Ki sam kumne laisien laiwat. Ynda ki la ialah bam doh, kiba kwah ki ia dih iadum. Haba ki la ialah bam lah dih baroh, u Syiem Rangbah u sam waidong ia ki Rangbah Dhulia na ka dabia rupa, u ai ia ki baroh sawngut mar san san kyntien. Nangta uwei na ki briew syiem u sa pyrta jam, u sdang na Tyngkong u sa iaid baroh ka wei ïing, u sa mih sha phyllaw Ïingsad.

U pyrta kumne :—

"Peit keiñ
Ba yn nym don uba thiah ba dem
Ba yn nym don uba kren
Ba yn nym don uba jyrhoh
Ba yn nym don uba wan,
Ba yn nym don uba leit,
Ba ym bit shuh ban ia kren
Ban ia khih ban ia win,
Phi dei keiñ ban ia sngap jar,
Ban leh khnang ia kaba la adong ka long ka ba sang."

U la pyrta kumne lai sien laiwat, nangta ka sa sdang ka Dorbar Sla. Baroh ki ia sngap jar kumba ki ia duwai ia kyrpad lang ha lade-lade.

U Syiem Rangbah u loit ka jaiñspong, u dem khohsiew halor ka palong u phai khmat shaphang shatei bad u duwai jam ha u Blei Trai Kynrad u Nongbuh u Nongthaw kumne.

"A Blei Trai Kynrad, shi hajar nguh,
Ba ha khlieh tam eh, Trai Nongbuh Nonghukum
Ia ka jinglong briew ha kane ka pyrthei,
Hapoh ka bneng halor ka khyndew
Phi la jeid Maphi ka Jaid Syiem napdeng ka jinglongbriew
Ha la ka khet synshar ha la ka pud hapdeng ka Hima.
Phi la buh la hukum Maphi ka niam ka rukom,
Ka nguh ka dem ha ka nam ka kyrteng
Ka jong Phi shisien shisnen.
Nga ai nguh namar ka long kynthei, ka long shynrang,
Ka bor nongri ka bor nongsharai,
Hapdeng ka long jaid ka long syiem
Ba kan neh ka long bteng.
A Blei Trai Kynrad shi hajar nguh.
Kumba nga la long u Syiem,
Uba long u kñïi jong ka jaid Syiem
Ha la ka Hima ha la ka jing-synshar,
Nga bud ia kaba don naduh ki barim ki Longshuwa.
Nga pynlong ka jingainguh
Ha ka kyrteng ka burom ba khraw tam eh jong Phi,
Ha kane ka miet mynta shi sien shisnem.
Nga la pyndep ia ka jingainguh
Ia ka niam-ka rukom
Ha ka nam ba khraw jong Phi.
Kumta nga la iathuh ha ka kyrteng u Saidni Longsyiem
U ba seng ia ka niam.
To aibor to kyrkhu Maphi
Bthah sneng maphi
Ban biang ka bishar ka khadar

Ha ryngkat ki Bakhraw ki Basan
Ban suk u khun u hajar,
Hapdeng ki kynthei hapdeng ki shynrang,
To pyndap to pynsuk to pyntngen Maphi
Naduh ka Jaid Syiem haduh ki khun ki hajar,
Ban bha u symbai kba ryngkat ki laiphew symbai
Ban nang khraw u blang u bhet.
Ka khrong ka pynshok, ka dor ka asir,
Ban nangkhraw ka ïiew ka hat.
To pyndap da ka jinghun da ka jingtngen
Hapdeng ki syiem kynthei ki syiem shynrang,
Hapdeng ki bakhraw ki basan
Hapdeng ki ki khun ki hajar
Shityllup ka Hima.
A Blei Trai Kynrad shihajar nguh,
Nga nguh nga dem khrup hapoh ki slajat jong Phi."

Ynda lah u Syiem uno uno u riew tymmen na ka jaid Bakhraw, u loit la ka jain spong u dem khohsiew halor u shylliah u phai khmat shaphang shatei bad u duwai ha u Blei Trai Kynrad Nongbuh Nongthaw, u duwai kumne :—

"A Blei Trai Kynrad shi hajar nguh.
Ba ha khlieh tam eh trai nonghukum ia ka jinglongbriew
Ha kane ka pyrthei hapoh ka bneng halor ka khyndew.
Kumba Phi la jied syiem Maphi napdeng ka jinglong briew,
La long u Syiem u Patsha, la long u Bakhraw u Basan
La long ka bishar ka khadar ha ka khet u Syiem,
U ba synshar halor ka Hima hadpeng ki kynthei ki shynrang,
Hapdeng ki paitbah ki paitbun
Hapdeng la ka pud ka Hima.
To nangbthah keiñ Maphi to nangsneng Maphi

Ban biang ka bishar ka khadar u Syiem uba halor jong ngi,
Bad u Tymmen u San ban beit ban biang ka jingsynshar
Naduh u Long Syiem Long Patsha, u Bakhraw u Basan.
U Rangbah Raid u Rangbah Shnong pyllun hapdeng ka Hima.
To aibor to kyrkhu Maphi
Ban dap da ka jinghun ka jingtngen
Baroh pyllun ha ka Hima
Naduh u Long Syiem u Long Patsha,
U Bakhraw U Basan, u Rangbah Raid u Rangbah Shnong,
Kynthei shynrang, paidbah paidbun
Pyllun ha ka pud ka Hima,
Aibor kyrkhu Maphi.
A Blei Trai Kynrad shi hajar nguh.
Ba ha khlieh tam eh,
Ha kane ka miet mynta shisien shi snem.
Nga nguh ngon nga dem khrup hapoh ki slajat jong Phi".

Ynda ki la dep ki jingduwai ki jingkyrpad, ki dhulia ki sa tem ka Sing-Risa. Kiba ia don baroh ki ia ieng bad ki ia kynhoi ia risa 9 sien. Nangta ki sa ia rung lut baroh shapoh Shlur. Nangta ki dhulia ki tem ia ka Sing Shad Tyngkoh bad shuwa ba kin shad ki nguh ia u Rishot Blei bad ia u Syiem Rangbah nangta ki sa ia shad kumne :—

1) U Sohblei bad u Dhulia
2) U Nongbri bad u Nongkrem.
3) U Mawlieh bad u Mawshai
4) U Nongkynrih bad u Lawai.
5) U Nongkseh bad u Nongumlong.
6) U Syiem Rangbah bad u Bakhraw.
7) U Syiem Khnnah bad uno uno.

Ynda la dep ka shad Tyngkoh ki sa iashad sawdong sawdong ki paidbah baroh shimiet iashai haduh ban da mih ka sngi, ki dhulia ki sa pynwai noh ia ka ksing. Kumta ka shad Niam ka Hima shisien shisnem ka la kut.

Ka Dorbar Sla ka long ka miet kaba khraw bad kaba kongsan tam ha ka Niam. Kumta u Syiem u duwai bad u iathuh ha u Blei u Nongbuh u Nongthaw ba la pyndep ia ka niam ka rukom baroh. Ha kane ka jingduwai ym ju don jingkñia jingkhriam, ym ju don jing-saidthma saidktien, ki jingduwai u Syiem bad u Riewtymmen ki long ki jingainguh bad ki jingkyrpad beit ia u Blei u Nongbuh u Nongthaw ban bha ki syiem ban bha ki bakhraw ban bha u khun u hajar bad ban bha ka Hima.

Ka Syiem-sad ka long ka nongpynbiang ka nongpynkhreh ia ki tiar kñia baroh kiba dei ha ka niam.

Ia ki khadar sla kim ju lah ban pynkylla, hynrei la bat bad la pynteh kumba la buh la seng ki Longshuwa

SNGI ÏEW MAWLONG

Mynstep ki briew syiem ki siang shylliah ha Tyngkong ban shong u Syiem, ki Bakhraw ki Basan. U Rangbah Dhulia u sa khot bad sam ia u kyndang ka doh u Niang Saidni Longsyiem kumne:—

1) Ko Nongbri Ko Nongkrem.
2) Ko Mawshai Ko Mawlieh.
3) Ko Nongkynrih Ko Lawai.
4) Ko Basan Nongkseh ko Basan Nongumlong.

Ki suh kyndang kumne shithri ka long sawtylli ki dohmet bad kawei ka kshong, ki suh kumne 5 thri ki khyrwait lang ka long shikyndang. Ynda ki la dep sam kyndang ki sa ia pra bad ki sa ia leit noh sha la shnong.

